JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

KATEDRA BIOLOGIE

Environmentální výchova v MŠ Kopeček

Bakalářská práce

Vedoucí bakalářské práce:

Ing. Lenka Smržová

Vypracovala:

Jaroslava Hrubá

České Budějovice 2013

Prohlášení o samostatném zpracování a souhlas se zveřejněním

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce a to v nezkrácené podobě- v úpravě vzniklé vypuštěním vyznačených částí archivovaných fakultou elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích, 16. 12. 2013

.....

Poděkování

Děkuji tímto své vedoucí bakalářské práce Ing. Lence Smržové za rady, které byly pro mne velkým přínosem, za pomoc a připomínky při zpracování daného tématu, odbornou spolupráci a za milý a vstřícný přístup.

Anotace

Bakalářská práce se zabývá informacemi o poznávání životního prostředí, získávání znalostí, rozvíjení dovedností, rozvoji citových vztahů k přírodě a jejího estetického vnímání dětmi ve věku 3 až 6 let. Je zde vystižena důležitost přímého pozorování přírody při pobytu venku.

Hlavní část práce se zaměřuje na praktické činnosti v mateřské škole Kopeček, při kterých je navázána spolupráce s Českým nadačním fondem pro vydru a spolupráce s rodiči.

Klíčová slova:

- environmentální výchova
- životní prostředí
- přímé pozorování

Abstract

The Bachelor´s theses deals with the information about experiencing the environment, getting knowledge, extending skills, broadening emotional relationships towards nature and its aesthetic perception by the kids at the age between 3 to 6 years. Here, the importance of direct observation of nature during staying out is expressed.

The main part of the theses is focused on the practical activities in the kindergarten Kopeček, where the cooperation with The Czech Otter Foundation Fund and the cooperation with parents is established.

Obsah

Úvod …… str. 6

I. Teoretická část …… str. 7

1. Důležitost environmentální výchovy v předškolním věku ……. str. 7

1.1 Cíle, výstupy v předškolním vzdělávání v environmentální výchově ……. str. 9

1.2 Ekologická zodpovědnost …… str. 11

1.3 Metody environmentální výchovy v environmentální výchově …….. str. 12

2. Rozvoj znalostí a dovedností dítěte v předškolním věku …….. str. 15

2.1 Rozvoj citových vztahů k přírodě ……. str. 18

2.2 Estetické vnímání přírody ……. str. 19

3. RVP PV a environmentální výchova …… str. 20

4. Spolupráce s rodiči, s odborníky …….. str. 22

5. Důležitost přímého pozorování přírody …… str. 23

II. Praktická část …… str. 26

6. Obecná charakteristika naší mateřské školy ……. str. 26

6.1 Environmentální výchova v naší mateřské škole Kopeček …….. str. 26

6.2 Spolupráce s rodiči …….. str. 27

6.3 Spolupráce s Českým nadačním fondem ……. str. 28

7. Řízené činnosti ……. str. 29

7.1 Podzim čaruje – Co přinesl podzim? …… str. 29

7.2 Zimní pohádka – Co nás čeká v zimě? ……. str. 38

7.3 Jarní probuzení – Co všechno musí udělat jaro? …….. str. 46

7.4 Letní radování – Čím nás láká léto …… str. 55

Závěr …….. str. 58

Seznam použité literatury …….. str. 59

Úvod

Ve své bakalářské práci se zabývám environmentální výchovou, protože ji považuji za přiměřenou cestu rozvoje dítěte v předškolním věku. Díky pozorování přírody v jednotlivých obdobích, můžeme dítěti přiblížit koloběh a řád přírody, ale i lidského života. Člověk je bytost společenská a rozvojem prosociálního chování u dětí rozvíjíme i vztah k přírodě a k životu, ve všech jeho formách.

V praktické části popisuji činnosti, které jsme s dětmi praktikovaly během celého školního roku. Stěžejním bylo vždy přímé pozorování přírody a jejích proměn. Pro přímý kontakt se zvířetem jsem zvolila spolupráci s Českým nadačním fondem pro vydru, který má pro tuto činnost vytvořeny výukové programy.

Díky environmentální výchově můžeme děti učit, zastavit se a vnímat jedinečnost a krásu přírody kolem nás.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1. Důležitost environmentální výchovy v předškolním věku

Od narození dítěte a během jeho vývoje se rozvíjí jak osobnost dítěte, tak si zároveň každé dítě vytváří vztah ke svým rodičům, k rodině jako takové, ke škole, ke svému okolí. Na rozvoj osobnosti dítěte v předškolním věku má velký vliv právě působení, jednání a chování rodičů dítěte, dále pedagogů a společnosti. Proto je určitě velmi důležité, jakým způsobem a směrem je a bude osobnost každého dítěte, neboli individualita rozvíjena a jak může být toto rozvíjení ovlivněno. Děti v předškolním věku vnímají a přijímají naši výchovu - jednání, chování, komunikování, respektování s velkou důvěrou a vstřícnou otevřeností. Jedná se o vstřícnost a důvěru k druhému člověku, jako je matka, otec, prarodiče, starší sourozenci, pedagogové a další. Z. Helus toto charakterizuje ve své knize „Dítě v osobnostním pojetí" – „Šťastné dětství": „ Inklinací dítěte k tomu mít své šťastné dětství se mu – v pozitivním případě – dostává zážitků, které nanejvýš příznivě ovlivňují vývoj jeho osobnosti, s důsledky pro pozdější věk (včetně dospělosti a stáří)." (Helus 2004, s. 90)

Stejně tak, jak je důležité utváření osobnosti dítěte v kladném slova smyslu ve vztahu vztahu k rodině, ke škole a společnosti, je podle mne důležité vést děti v předškolním věku k vytváření vztahu k přírodě živé i neživé, k životnímu prostředí. Právě děti v předškolním věku můžeme a měli bychom vést tím správným směrem k vytváření a získávání zážitků, dovedností, vědomostí, poznání a k pochopení důležitosti okolního světa, tedy přírody, životního prostředí pro náš společný život. Protože to, co se děti v předškolním věku naučí, co poznají a zažijí, mohou realizovat v dalších svých životních etapách.

Mateřská škola (dále jen MŠ) je pro dítě v předškolním věku po rodině druhou životní institucí, kde se dále rozvíjí osobnost dítěte všemi směry formou získáváním nových poznatků a kde můžeme dětem přiblížit přírodu a životní prostředí nejen na obrázcích a povídáním si o tom, ale i a to především přímým pozorováním. Díky environmentální výchově můžeme děti naučit poznávat a chápat důležitost životního prostředí pro člověka a důležitost živé a neživé přírody. Neustálé znečišťování životního prostředí – vody, vzduchu, země, přírody a jejího ničení je jedním z velkých problémů naší Země – civilizace, který

se rozhodně nedá jen tak opomenout, ale není také vůbec jednoduché tento problém řešit. Myslím si, že právě děti v předškolním věku by se měly díky environmentální výchově s těmito problémy začít seznamovat a učit se, jak dalším problémům ohledně znečišťování přírody a životního prostředí předcházet. Environmentální výchovou mohou děti v předškolním věku poznávat a získávat nové poznatky, vědomosti, dovednosti a vytvářet si vztahy či souvislosti k životnímu prostředí. Dále se mohou učit poznávat a chápat živou a neživou přírodu, dozvídat se jak může právě člověk působit na přírodu, učit se poznávat důsledky lidských činností, které mají za následek ohrožení a devastaci životního prostředí, přírody – vody, vzduchu, země, rostlin, zvířat a které pak následně ohrožují lidské zdraví a vše živé na naší planetě.

Rozhodně je důležité si uvědomit, že za naše životní prostředí, přírodu, okolí zodpovídáme my lidé a že nestačí si o tom s dětmi pouze povídat a vysvětlovat, ale že je velmi důležité je také naučit prožívat svůj vztah ke svému okolí, životnímu prostředí.

Josef Hederer ve své publikaci „Životní prostředí“ seznamuje pedagogy s nejčastějším problémem ve výchově, kterým je správný přístup k životnímu prostředí. Vysvětluje rozdíl mezi argumentací a teorií oproti srozumitelnosti a přesvědčení. Poukazuje na různé výchovné procesy, sleduje jejich účinnost a apeluje na citové prožívání jak u dětí, tak i u dospělých ve vztahu k přírodě: „Jenom spojení citů a znalostí nám pomůže vyrovnat se s požadavky pro zlepšení prostředí, v němž žijeme.“(Hederer, 1994, s. 7). J. Hederer také uvádí, že na nás pedagogy jsou kladeny jisté nároky při výchově a vzdělávání dětí v předškolním věku, kdy jim máme předávat své znalosti, zkušenosti, prožitky a tím je také vést k vlastnímu snažení a k zájmu o spoluzodpovědnost stávajícího stavu přírody, životního prostředí. A abychom naučili děti v předškolním věku současné problémy pochopit a řešit, předávání znalostí, vědomostí, prožitků a vytváření citové vazby k životnímu prostředí jsou právě základem pro tuto cestu do budoucnosti.

Vzhledem k tomu, že děti v předškolním věku ještě tolik nemají zažité špatné návyky, umí se snadno nadchnout pro jakoukoli dobrou věc, jsou citlivé a vnímavé, můžeme je tedy i nenásilnou formou ovlivňovat k utváření správného postoje k přírodě. Environmentální výchova by měla v předškolním vzdělávání

prolínat celým výchovným působením. Rozvíjet u dětí schopnosti a vyjadřovací dovednosti ve vztahu k životnímu prostředí. Také utvářet hygienické návyky a udržování čistoty životního prostředí kolem nás. Dále předávat dětem určité poznatky o přírodě, prožitky, rozvíjet estetické vnímání přírody a již zmíněné citové vztahy k přírodě. Jakým způsobem budeme my pedagogové rozvíjet environmentální výchovu u dětí v předškolním vzdělávání a jakou cestu zvolí rodiče dětí je na každém z nás. Myslím si ale, že by si děti měly odnášet ze svého dětství takové dovednosti, vědomosti, zážitky a vztahy, díky kterým budou moci pokračovat v kladných vztazích člověk a životní prostředí a příroda.

Ivana Šircová ve své knize „S dětmi v přírodě“ podle mne velmi krásně popisuje vztah k přírodě odnesený z dětství: „ Svůj vztah k přírodě jsme si odnesli z dětství. Možná se stal neodmyslitelnou součástí našeho života. Možná jsme už zapomněli. Můžeme se pokusit rozpomenout a předávat zase svým dětem, co jsme kdysi zažili – hluboké prožitky z volnosti, pohybu, z překonávání námahy, z úžasu nad objeveným světem, z vnímání krásy a z pocitů radosti…“ (Šircová, 2007, s. 7).

1.1 Cíle, výstupy v předškolním vzdělávání v environmentální výchově

V předškolním vzdělávání v mateřské škole je pro pedagogické pracovníky hlavním cílem rozvíjet děti po stránce psychické, fyzické, sociální, aby se mohly stát individualitou a být schopni každý sám za sebe rozhodnout co je správné, co není a zvládnout řešit problémy a nároky, které jsou na děti během dalšího jejich života kladeny. V environmentální výchově je hlavním cílem, abychom u dětí v předškolním věku dostatečně rozvinuli zájem o živou i neživou přírodu, kterou budou chtít poznávat, aktivně ochraňovat, vytvářet si k ní hluboký, trvalý vztah a budou mít zájem poznávat okolní svět. Seznámit děti s životním prostředím a přírodou, které se nachází v blízkosti MŠ, jejich domova a blízkého okolí. Naučit je vnímat změny v přírodě, které jsou přirozené, respektovat, že příroda je různorodá, rozmanitá, nekonečně pestrá. Vést děti k osvojování si elementárních poznatků o životním prostředí, které jim budou blízké, pro ně zajímavé, smysluplné, pochopitelné, přínosné pro další vzdělávání.

Aleš Máchal v metodické příručce „ Průvodce praktickou ekologickou výchovou“ píše o cílech výuky, jež můžeme charakterizovat v kvalitách očekávaných výsledků, kterých by se mělo u dětí - žáků dosáhnout a jsou zde zahrnuty postoje, hodnoty, praktické dovednosti, produktivní činnosti, porozumění, poznatky. Z praktického hlediska to podle A. Máchala znamená, že je důležité mít tyto cíle výuky stále na paměti, když se jedná o přípravu na vyučování, v případě MŠ na činnosti s dětmi. A. Máchal dál ve své příručce uvádí: „Cíle výuky jsou explicitně (explicitní = výslovný, jasně řečený x opakem je implicitní, tj. nevyjádřený přímo, v něčem zahrnutý, obsažený) vyjádřené formulace toho, co chceme s žáky dokázat, v čem by se žáci měli zdokonalit, co by měli pochopit, osvojit a co by měli ovládat, pro co je chceme v průběhu lekce získat, jak podnítíme a podpoříme jejich tvořivost a přemýšlivost, v čem a o kolik „budou dál“ po absolvované lekci v porovnání se současným stavem.“ (Máchal, 2000, s. 18). Přesto, že jsou tyto cíle výuky míněny spíše k žákům ve školním věku, myslím si, že mnoho podobného, shodného a srovnatelného je i v cílech předškolního vzdělávání. Pokud se nám podaří během práce s dětmi v předškolním věku naplňovat a realizovat vzdělávací cíle environmentální výchovy, můžeme u dětí očekávat, co na konci předškolního období již dokážou. Jedná se o očekávané výstupy, které uvádí RVP PV. Velmi zajímavě a výstižně doporučuje výstupy PhDr. Kateřina Jančaříková, Ph.D. ve své knize „ Environmentální činnosti v předškolním vzdělávání“: „ V návaznosti na zahraniční trendy a na průběžné výstupy odborníků lze doporučit také následující výstupy.

Na konci školního období dítě zpravidla dokáže:

- pohybovat se ve venkovním prostředí (zvládá pohyb po různých terénech a površích) a zabavit se;
- prožívat z pohybu ve venkovním prostředí radost;
- uvědomovat si vzácnost a jedinečnost veškerého (nejen lidského) života;
- vciťovat se do potřeb živočichů a soucítit s trpícími organismy;
- podřizovat vlastní aktivity počasí, ročnímu období a dalším vlivům přírody
- projevovat úctu k přírodnímu a kulturnímu bohatství prostřednictvím rozvíjení vztahů ke konkrétním několika vybraným krajinným prvkům

- v okolí MŠ či domova (vztah ke studánce, ke konkrétnímu stromu, k lesu, pasece, starému statku a k přírodě šetrným technologiím);
- učit se péči o vhodně vybrané zvíře a rostlinu;
- rozvíjet své znalosti o přírodě;
- poznat několik modelových druhů organismů;
- uvědomovat si jednoduché souvislosti mezi organismy a jejich prostředím (např. že ryba na suchu lekne);
- vyjmenovat několik typických obyvatel české krajiny (lesa, louky, pole, rybníka).“ (PhDr. Jančaříková, Ph.D., 2010, s. 13).

1.2 Ekologická zodpovědnost

S pojmem „ ekologická zodpovědnost“ jsme se často setkávali při řešení problémů v ekologické oblasti. J. Hederer tento pojem ve své publikaci přirovnává k hlavnímu cílu ekologické výchovy a vysvětluje jeho význam v praxi na určitých předpokladech. Prvním předpokladem jsou „vědomosti“ a znalosti o přírodě, které mohou dětem pomoci pochopit určité problémy. Vzhledem k tomu, že jsou děti zvídavé a všechno je zajímá, můžeme u nich vzbudit vážný zájem o přírodu, pokud se budeme i my dospělí o ní vážně zajímat. „Citový přístup“ je druhý předpoklad pro seznámení se dětí s jistým místem v přírodě, s obyvateli tohoto místa, vytvoření si citového vztahu k nim a zjištění jejich způsobu života. Tímto si začnou děti co nejdříve vážit neznámých obyvatelů, snadněji pochopí jejich životní důležitost v přírodě. A také se naučí jinak vnímat a chápat lidské zásahy do přírody, díky vytvořenému vztahu s přírodou živou i neživou. Jako další předpoklad uvádí J. Hederer „pohotovost k reflexi“, kdy určité meze vědomostí u pedagoga mohou u dětí vyvolat nové, důležité otázky, myšlenky, které mohou přivést jak pedagoga, tak děti k dalším novým řešením i jednáním. Posledním předpokladem je „ochota jednat“, kdy je důležité si uvědomit, že na své okolí, životní prostředí může každý z nás působit a ovlivňovat ho svými činnostmi, svým příkladem. Nebýt pasivní a nezaujímat postoj, že se stejně nic nezmění. V ekologické výchově v předškolním vzdělávání je zapotřebí nabízet dětem jisté možnosti k řešení, jednání a podporovat povzbuzením k těmto řešením a jednáním. Vést tedy děti k takovému jednání a chování, které bude jak zodpovědné k životnímu prostředí, tak i citlivé. Důležité

také je si uvědomit, že nejsme jen a pouze zodpovědní za naše okolí, životní prostředí – živou a neživou přírodu, ale že mají vliv na naše cítění a myšlení neboť jsme jejich součástí.

1.3 Metody environmentální výchovy v předškolním vzdělávání

Environmentální výchovou bychom u dětí v předškolním věku měli také postupně vytvářet citový vztah k přírodě, poznávat výtvory lidské práce a naučit se rozlišovat správný a nesprávný přístup a chování člověka k životnímu prostředí a přírody.

Důležité také je, abychom dokázali u dětí vzbudit ten správný aktivní zájem, touhu a chuť poznávat, objevovat, pozorovat přírodu, naučit se jí naslouchat a vnímat jako důležitou součást našeho života. Proto je zapotřebí vytvářet u dětí v předškolním vzdělávání dostatek vhodných pedagogických prostředků neboli metod, které vychází z poznávání a hodnocení živé i neživé přírody.

„Děti předškolního věku projevují spontánní zájem o vše živé – živočichy, rostliny i houby. Odborníci hovoří o tzv.**biofilii** (vrozeném kladném vztahu dětí ke všemu živému).“ (PhDr.Jančaříková, Ph.D., 2010, s. 31) Phdr. Jančaříková, Ph.D. dále upozorňuje, že pokud tento zájem nebude dostatečně u dětí rozvíjen, podporován, pak zaniká a může se proměnit i v odpor, tzv.biofobii. Proto je důležité biofilii rozhodně podporovat.

Přírodu můžeme poznávat nejrůznějšími způsoby = metodami.

Tou nejcennější, nejznámější a nejdůležitější je určitě metoda – pozorování. Používáme ho už od narození, je to vrozená vlastnost a můžeme jí rozvíjet, zdokonalovat. V dnešní době mají děti již v předškolním věku s pozorováním problémy. Vzhledem k tomu, že jsou zvyklí získávat informace verbálně či audiovizuálně, nezvládají tedy pozorovat jistou věc, v klidu, nerušeně a alespoň krátkou chvíli. Tento problém, kdy člověk ztrácí schopnost pozorovat, může způsobit problémy jak pro společnost, tak pro životní prostředí. Člověk, který neumí pozorovat přírodu, se neumí například vhodně do přírody obléci nebo se nedokáže řídit počasím, které je aktuální, ale spoléhá na předpověď počasí anebo dokonce špatně rozhodne o jisté situaci v oblasti environmentální, což může mít velmi negativní následky pro naše životní prostředí.

Je tedy velmi důležité, abychom my dospělí – rodiče, učitel u dětí v předškolním věku tuto metodu a vlastnost pozorování rozvíjeli tím správným směrem. Měli bychom jim nejdříve poskytnout dostatek času, prostoru pro pozorování a dostatek možností pro pozorování. Dále bychom měli umět dětem trpělivě a pozorně naslouchat, při jejich vyprávění o zážitcích, poznatcích získaných z pozorování. Pak by rozhodně měla následovat zpětná vazba v podobě pozornosti, pochvaly, ocenění, aby schopnost spontánního pozorování u dětí nevyhasla.

Experimentování je metoda, která je jakýmsi přechodem z metody pozorování. Některému dítěti stačí pouze pozorovat a někdo potřebuje již experimentovat, vezme klacík a zkusí hrábnout, co se stane, změní. Při experimentování děti učíme, aby byly ohleduplní k pozorovaným či zkoumaným objektům (mraveniště, žížala).

Poznávání vybraných modelových organismů je jedna z metod, kdy se děti mají možnost seznámit s jistými organismy a poznat jejich vzhled, chování, potravní vztahy, jejich život. Při používání této metody je důležité dodržet tři hlavní zásady:a) aby těch modelových organismů nebylo mnoho;

b) měly by být zastoupeny různé třídy živočichů (savci, plazi, ryby, ptáci) čeledě rostlin (bobovité, bukovité) a hub (hřibovité, holubinkovité);

c) a aby si děti mohly zvolit výběr druhu dle svého zájmu.

Výchova prací neznamená, že děti musí zvládat nadměrnou práci na polích či v továrnách, jako tomu bylo kdysi, oproti naší dnešní společnosti, kdy děti nemusí pracovat vůbec. Ale jedná se o další metodu, která by měla děti vést přiměřenou pracovní cestou, kdy se postupně seznámí s činnostmi, nástroji, postupy, které budou potřebovat do budoucna. Jedná se o každodenní pracovní činnosti ve společnosti rodiny a v MŠ. Jsou to činnosti spojené s úklidem hraček, pracovní plochy, s údržbou zahrady, krmení ptáků, zvěře.

Dalšími důležitými a zajímavými metodami v environmentální výchově jsou:

- Interdisciplinární přístup – jedná se o projektové vyučování, kdy se děti procvičí ve všech vzdělávacích oblastech pomocí jednoho tématu
- Inspirace od předků a jiných kultur – vracíme se ke starým řemeslům, lidovému léčitelství, atd.
- Inspirace od lesní pedagogiky – především pobyt venku, práce s přírodním materiálem, lesní MŠ

- Kontakt se zvířaty – péče o volně žijící organismy, návštěvní programy, atd.
- Kontakt s přírodninami – kontakt s neživou přírodou, důležitost živlů – voda, vzduch, půda, oheň
- Dlouhodobá péče o libovolný přírodní subjekt – rostlinu, zahradu, krmítko, kdy se děti učí být trpěliví a mají možnost poznání v časovém kontextu
- Tvorba z přírodních materiálů – jedná se o specifický kontakt s přírodou
- Výtvarné propojení s environmentální výchovou – výtvarné zachycení krajiny, kresba do písku, země, na kameny
- Činnosti hudební a hudba přírody – písně o přírodě a vztahu k ní, oslovení přírodních prvků; zvuky zvířat, ozvěna, hřmění
- Ekonaratologie – čtení, prohlížení si knížek, atlasů o přírodě, vyprávění příběhů; naslouchání přírodě – děti získávají informace, příběhy přímo z přírody – květina má zvadlé listy potřebuje zalít, jsou louže – v noci pršelo
- Hry v přírodě a na přírodu – s přírodním materiálem, pohybové, didaktické – významné jsou hry v přirozeném prostředí
- Dramatická výchova – použitím loutek můžeme navodit různé situace, zažít emoce; velký význam pro rozvoj osobnosti dítěte
- Slavnosti – Den Země 22. 4., Vánoce, Velikonoce, narozeniny, křesťanské oslavy
- Počítání, měření, vážení – práce s přírodním materiálem, činnosti rozvíjející předmatematické schopnosti a logické myšlení
- Přírodovědné procházky; Naučné stezky – jsou velmi efektivní, ovšem náročné na přípravu

Toto všechno jsou metody environmentální výchovy, kterými můžeme u dětí v předškolním věku rozvíjet jejich osobnostní přístup k přírodě jako takové a rozvíjet i jejich spontánní zájem o přírodu.

2. Rozvoj znalostí a dovedností dítěte v předškolním věku

Metodami environmentální výchovy a environmentální výchovou jako takovou, můžeme také plně rozvíjet u dětí v předškolním věku jejich znalosti a dovednosti, které jsou velmi důležité pro celkový rozvoj osobnosti dítěte a také pro první kontakt dítěte s přírodou.

Dítě se v prvních letech svého života učí především základním tělesným pohybům, a také získává první sociální kontakty, které vytváří hlavně rodina. S dalšími novými poznatky, hrami, činnostmi a úkoly se dítě setkává v předškolním vzdělávání v MŠ. Začínají zde vznikat nové sociální vztahy, tedy už i mimo rodinu, a je určitě důležité rozlišovat chování dítěte podle různých vztahů, podle toho s kým si právě dítě hraje. Ve vývoji dítěte se také jedná o určitou časovost a posloupnost, kdy se dítě učí pohybovým schopnostem a dovednostem.

Pojem „časovost“ v předškolním věku znamená, že ke znalostem a dovednostem dozrává dítě v určitém věku neboli ve věkovém rozmezí. Vývoj u každého dítěte probíhá individuálně, každé dítě je jiné a v jednotlivých oblastech při vyzrávání může být značný rozdíl. U dětí dále můžeme pozorovat jejich individuální reakci na podněty a jejich získávání dovedností, zkušeností, vědomostí, které také probíhá u každého dítěte jinak.

Pojem „posloupnost“ v předškolním věku znamená, že schopnosti, dovednosti, znalosti se u dětí rozvíjí po jednotlivých krocích a s návazností od toho nejsnadnějšího až po to obtížnější nebo od toho nejjednoduššího až po to složitější. Proto je velmi důležité už dítě v předškolním věku respektovat jako osobnost, respektovat jeho rozvoj osobnosti, respektovat potřeby dítěte, kdy je důležité vycházet z toho, co už dítě umí, co už zná, jaké je. A pokud tedy chceme v MŠ aktivně zasahovat do rozvoje dítěte a pomáhat mu uspokojovat jeho vývojové potřeby, je velmi důležitá orientace p. učitelky v těchto potřebách a možnostech. Jestliže budou vývojové potřeby dítěte uspokojovány a plně rozvíjeny, dítě bude mít možnost dále rozvíjet své schopnosti, znalosti a dovednosti, které jsou podstatnou součástí veškerých metod environmentální výchovy.

Při použití jakékoli metody v environmentální výchově, můžeme pokaždé pozorovat a zjišťovat, jaká schopnost, znalost či dovednost je u dítěte již rozvinuta

nebo kterou schopnost, znalost či dovednost u dítěte právě rozvíjíme. Jedná se o rozvoj v oblastech motoriky, grafomotoriky, zrakového vnímání, paměti, vnímání prostoru a času, řeči, myšlení, sociálních dovedností, samostatnosti, vzájemného respektování se, prosociálního chování, citových vztahů k přírodě a estetického vnímání. Veškeré tělesné aktivity a obratnost pomáhají dítěti v předškolním věku se významnou částí zapojovat do her, činností či jiných aktivit společně s ostatními dětmi.

Nejvíce informací z našeho okolí přijímáme zrakem. U dětí v předškolním věku je rozvoj zrakového vnímání velmi důležitý pro to, aby mohly děti získávat informace z okolního světa. Zraková paměť umožňuje dítěti zapamatovat si předměty, obrázky, zvířata, rostliny, poznat obrázky, předměty, zvířata, rostliny, které už dítě vidělo.

Pomocí pohybových, zrakových, sluchových, hmatových a kognitivně zpracovaných vjemů získáváme právě jistou představu o uspořádání prostoru. Základem pro utváření prostorových představ a pojmenování prostorových vztahů je senzomotorické vnímání. Dítě nejdříve začne chápat pojmy nahoře – dole, později vpředu – vzadu a kolem pěti let vpravo – vlevo. Také se jedná o odhad vzdálenosti, vnímání jedné části nebo celku a porovnávání velikosti předmětů či objektů. „Vnímání prostoru, zpracování a zapamatování si prostorových vztahů má významný přínos pro mnoho činností. Zejména je to orientace v prostředí, ve kterém jedinec žije, přizpůsobení se prostředí a jeho účelné využití.“ (Bednářová, Šmardová, 2007, s. 21).

Velice pozvolna se u dítěte v předškolním věku rozvíjí vnímání času. Jestliže je dítě zaujaté nějakou činností, zcela naprosto ji prožívá a nepřemýšlí, co bude následovat, důležitá je tedy přítomnost. Dítě předškolního věku vnímá plynutí času činnostmi či událostmi, které se dějí ráno, v poledne, během dne a v noci. Pokud je časový úsek delší, jako je střídání ročních období, je pro dítě v MŠ méně snadné vytvořit si představu o trvání tohoto daného úseku.

Jedním z nejdůležitějších a nejúžasnějších momentů v rámci ontogeneze je vývoj řeči a komunikace. Nejdříve začíná křikem novorozence, později slouží jazykové projevy pro uspokojení základních potřeb dítěte a postupně se stává řeč prostředkem komunikace, navazování vztahů, spolupráce a usměrňování vzájemné interakce. Řeč je samozřejmě důležitá pro naše myšlení, je nástrojem

myšlení. Období do šesti až sedmi let je zásadní právě pro vývoj řeči, kdy nejrychlejší tempo je do tří, čtyř let.

Rozvoj řeči a tedy i abstraktní myšlení velmi významně ovlivňuje sluch, který je jedním z prostředků komunikace. Během vývoje dochází u dítěte k postupné lokalizaci zvuků a tato lokalizace má velký podíl na rozvoji prostorové orientace. V předškolním období dochází u dítěte k větší diferenciaci zvuků, k dokonalejšímu zaměřování pozornosti, dokáže již naslouchat a také postupně rozlišovat zvuky ve svém okolí. Kolem třetího roku by dítě již mělo zvládat naslouchání krátkého příběhu, který má jednoduchý děj a dítě ve věku šesti let by mělo umět naslouchat pohádce či příběhu s delším dějem.

V období předškolního věku a současně v předškolním vzdělávání se také rozvíjejí myšlenkové procesy, které vytváří důležitý vztah ke skutečnosti. Začínají si uvědomovat, co je správné a co je špatné. J. Hederer v této oblasti zdůrazňuje velkou zodpovědnost předškolnímu vzdělávání v MŠ. „Dítě si začíná uvědomovat i své prostředí, začíná ho vnímat a rozumět mu. Zdá se, že právě tento věk přináší klíčové kontakty s životním prostředím a že se v této době fixují zásadní postoje ke světu.“ (Hederer, 1994, s. 12).

Marie Vágnerová označuje ve Vývojové psychologii I. předškolní období jako období iniciativy, kdy má dítě potřebu něco zvládnout, vytvořit a tím zároveň potvrdit svoje kvality. Je to období, kdy dochází k postupnému rozlišování také v sociální oblasti, kde typicky převládá rodina a rozvíjí se vztahy s vrstevníky. Dále M. Vágnerová vysvětluje, že je důležité toto období chápat jako další životní etapu, ve které se dítě připravuje na život ve společnosti. Důležité je, aby dítě přijalo řád, upřesňující chování k různým lidem. Dítě se učí spolupracovat, prosazovat se ve své vrstevnické, rovnocenné skupině. „Vývojově podmíněné změny se odrazí ve hře, v předškolním období je novým projevem chování sdílená aktivita, vyžadující jak sebeprosazení, tak prosociální chování.“ (Vágnerová, 2008, s. 174).

Každá z těchto oblastí má své důležité místo v předškolním vzdělávání a samozřejmě i v environmentální výchově. Tyto oblasti se také samozřejmě vzájemně propojují a ovlivňují. Pokud dojde k oslabení jedné oblasti, velmi často se to projeví i v ostatních oblastech.

2.1 Rozvoj citových vztahů k přírodě

Environmentální výchova by měla dítě v předškolním věku vést a vychovávat k citlivosti prostředí, které nás obklopuje a k odpovědnému lidskému vztahu k němu.

Lidské vztahy jsou velmi důležité pro uspokojení citových potřeb a sociálních potřeb dítěte předškolního věku, a také jsou důležité pro sociální učení. První zkušenosti se světem a lidským vztahem získává dítě právě při kontaktu s lidmi, kdy začíná uspokojení potřeby životní jistoty a dochází k vytváření si základního pocitu jistoty a bezpečí. Jestliže tedy začne dítě světu důvěřovat, může mu být více otevřené a bude snáze i přijímat vše, s čím se setká, bude se snáze učit a tím získávat více odvahy a mít co nejméně strachu. Pokud také dítě cítí, že je součástí společenství, že patří k určitým lidem, kterým může důvěřovat, že je pro ně důležité, vytváří se tak identita dítěte = vědomí „já“. Dítě v předškolním věku získává svoji představu o sobě právě podle toho, jak se k němu my dospělí chováme, jak s ním jednáme, jak se chováme navzájem k sobě, co k sobě cítíme, jaké city ke svým dětem a ostatním projevujeme. A právě při těchto kontaktech s lidmi se dítě učí orientovat se v životních situacích, učí se osvojovat si způsoby chování, komunikovat a poznávat lidské vztahy.

V environmentální výchově můžeme hovořit také o lidském vztahu k životnímu prostředí ve všech jeho oblastech. Při rozvíjení tohoto vztahu můžeme právě v MŠ na určitých příkladech pozorovat či přímo ukázat jisté prosociální chování, které se vyznačuje odpovědností, ohleduplností, empatiemi, porozuměním, tolerantností a upřímností. Na druhé straně se také můžeme setkat s opačným významem prosociálního chování, v tomto případě se jedná o lhostejnost, pohodlnost, sobeckost či morální a citové minimum. Důsledek tohoto chování má samozřejmě velmi negativní vliv na naše životní prostředí. Proto je určitě důležité vést děti v předškolním věku k prosociálnímu chování nejen při činnostech, hrách a rozvoji každé osobnosti dítěte, ale přistupovat takto i ve vztahu k našemu životnímu prostředí. Seznámit děti s tím, že hodnoty jako láska k někomu či k něčemu, pravda, zdraví nebo dobro se nemusí týkat pouze nás lidí, ale právě i živé a neživé přírody, našeho okolí, ve kterém společně žijeme. Děti v předškolním věku v MŠ učíme, co znamená nelhat, neubližovat, být ve vztahu k sobě a ostatním v okolí upřímný, nebrat věci ostatním, dokázat se vcítit do pocitů ostatních, tolerovat se

navzájem. A přesně tímto způsobem výchovy bychom měli vést děti, ke správnému chování k našemu životnímu prostředí. Jedná se především o rozvoj citlivého a emociálního přístupu dítěte k živé i neživé přírodě. Aby dítě dokázalo vnímat a vidět krásu v přírodě, aby se dokázalo naučit láskyplně přistupovat ke všemu živému i neživému. V předškolním věku vedeme a učíme děti vytvářet si dobré vztahy k lidem a stejně tak by tomu mělo být i v environmentální výchově, kdy děti vedeme k vytvoření si vztahu k místu, kde žijí.

2.2 Estetické vnímání přírody

Jedním ze způsobů, jak citově a s porozuměním můžeme učit děti vnímat krásu přírody je rozvíjet estetické cítění a vnímání přírody jak v MŠ, tak i v okolí. Rozvíjení estetického vnímání v environmentální výchově můžeme spatřovat ve vnímání světa všemi smysly, můžeme s dětmi hledat a objevovat krásy přírody a vzbuzovat u dětí úctu k životu a zájem o přírodu. Estetické vnímání přírody u dětí v předškolním věku můžeme také rozvíjet různými činnostmi v MŠ, kterými se učí děti vnímat přírodu všemi smysly, rozvíjet svou fantazii, své schopnosti a dovednosti, svou zvídavost, potřebu být aktivní, získávat nové poznatky o přírodě.

Důležitost v rozvíjení estetického cítění bychom měli spatřovat především v samotné aktivitě dětí předškolního věku. Tuto aktivitu dětí můžeme rozvíjet pouze při dostatku různých podnětů, které dětem poskytujeme v předškolních činnostech v MŠ, jako jsou ranní hry = volná hra, řízené činnosti v MŠ, tvořivé činnosti, samotný zájem dětí o živou a neživou přírodu, o životní prostředí kolem nás, procházky do přírody, pohybové hry v přírodě či různé tvořivé činnosti v přírodě nebo na zahradě MŠ, spolupráce s ostatními organizacemi a samozřejmě i s rodiči.

S dětmi si můžeme povídat, co se nám v přírodě líbí, co nelíbí. Přírodu živou i neživou můžeme společně s dětmi ztvárnit několika typy činností:

a) výtvarnou činností - výtvarně vyjádřit např. co jsme s dětmi viděli na procházce, jak vypadá příroda v ročních obdobích
b) hudební činností - naučit se písničku o přírodě, zvířátkách, rostlinkách nebo si poslechnout jistou skladbu, která nám přiblíží život v přírodě

c) jazykovou činností - naučit se s dětmi básničky týkající se živé i neživé přírody, o počasí a jeho změnách během jednotlivých ročních období
d) pohybovou činnost - se můžeme s dětmi učit pohybové hry o přírodě a využít při tom jakékoli přírodniny, můžeme se naučit překonávat překážky jako někam vylézt, z něčeho seskočit, něco přelézt, přeskočit
e) dramatické činnosti si můžeme s dětmi zahrát pohádku či příběh o přírodě nebo zvířátkách, rostlinkách, můžeme se s dětmi učit dramatickým vyjádřením, jak se správně chovat v přírodě a jak je to nesprávně
f) tvořivé činnosti bychom měli s dětmi využívat a pracovat především s přírodním materiálem, který si v přírodě nasbíráme nebo s odpadovými surovinami
g) pracovní činnosti bychom měly děti vést k udržování pořádku a čistoty jak v budově MŠ, tak i v okolí, učit děti pomáhat v péči o živé rostliny, při údržbě zahrady MŠ

Plno zajímavostí o přírodě se také dozvíme z literatury a různých publikací, které dětem nabídneme nebo si je děti přinesou do MŠ. Tyto veškeré činnosti můžeme s dětmi provozovat jak v MŠ neboli ve vnitřním prostředí, tak rovněž ve venkovním prostředí, tedy v přírodě samé. Vytváření vztahu k přírodě a jejího estetického vnímání se děti nejlépe naučí při pravidelných procházkách v okolí MŠ a procházkách do blízké přírody, jako je louka, pole, les či rybník, a také při pobytu na zahradě MŠ. V přírodě se nám naskytuje mnoho možností, jak děti vést k estetickému vnímání či vyjádření se. Děti si mohou zkusit kreslit klacíkem do písku, hlíny, stavět si z kamínků, klacíků, můžeme si zahrát hru na louce, v lese, překonávat společně s dětmi přírodní překážky, zazpívat si cestou písničku, pozorovat živou i neživou přírodu a povídat si, co se nám líbí, co nelíbí, učit děti udržovat estetický vzhled přírody sbíráním pohozených odpadků nebo také spolupracovat s jistou organizací, která se zabývá jakýmkoli způsobem problematikou a ochranou životního prostředí a nabízí programy, činnosti environmentální výchovy pro možnou spolupráci s MŠ.

3. RVP PV a environmentální výchova

Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání (dále jen RVP PV) stanovuje základní podmínky, požadavky, pravidla pro předškolní vzdělávání dětí

v MŠ, v MŠ se speciálními potřebami dětí, v přípravných třídách ZŠ. Hlavním úkolem předškolního vzdělávání je doplňovat rodinnou výchovu a rozvíjet osobnost dítěte předškolního věku, aby bylo schopno samostatně a aktivně zvládat životní situace, které jsou na dítě kladeny jak v MŠ, tak i v rodinném prostředí. Obsah RVP PV je rozdělen do pěti vzdělávacích oblastí – biologické, psychologické, interpersonální, sociálně-kulturní a environmentální. V tuto chvíli bychom se mohli zabývat pouze tou poslední oblastí, ale zcela jistě tomu tak není, jelikož environmentální výchovou v MŠ můžeme určitě docílit dílčích poznatků, hodnot a postojů, dovedností v každé z těchto oblastí RVP PV.

Dítě a jeho tělo: Při pobytu ve venkovním prostředí, v přírodě, na čerstvém vzduchu můžeme toto vše s dětmi uskutečňovat. Jedná se o pohyb ve volném prostoru, překonávat přírodní překážky, přizpůsobit se počasí a učit děti, co je zdravé a co nezdravé. Učit děti při pohybu uvědomovat si své tělo, jak funguje, když běžíme či stojíme, pracovat s přírodninami. Učíme děti používat smysly, abychom mohli dostatečně vnímat přírodu kolem nás.

Dítě a jeho psychika: Děti mohou popisovat své zážitky, pocity a smyslové vjemy při pozorování dějů v přírodě. Dále budou muset například spolupracovat ve skupinkách a společně mezi sebou komunikovat, ptát se, diskutovat a tím vším budou rozšiřovat svou slovní zásobu. Při hrách pro rozvoj pozornosti, paměti mohou využívat přírodniny, motivy zvířat, rostlin, stejně tak jako při svém estetickém vyjádření svých zážitků. Důležité je zde také využití jakékoli odborné literatury.

Dítě a ten druhý: V interpersonální oblasti se můžeme zaměřovat i v přírodě na podporu vztahů mezi dětmi a také jejich vztahu ke svému životnímu prostředí. Vést děti k prosociálnímu vztahu vůči ostatním dětem při hrách v přírodě, při procházkách přírodou. Důležitost v této oblasti také spočívá v učení dětí k ohleduplnému chování k živé i neživé přírodě – nelámat větvičky, neházet kameny, neplašit zvířátka, nešlapat na broučky.

Dítě a společnost:V sociálně – kulturní oblasti můžeme děti vést k rozvoji společenského soužití. Učit děti prosociálnímu chování, správným mezilidským vztahům, vytvářet u dětí aktivní postoj ke světu-něco mi vadí, co pro to mohu udělat, aby to bylo jinak.

Dítě a svět: Environmentální oblast se samozřejmě týká životního prostředí. Děti si mohou postupně vytvářet vztah k přírodě, živé i neživé, k okolí MŠ, k lesu, k parku. Mohou se také naučit pozorovat proměny v přírodě během jednotlivých ročních období, naučit se neničit zbytečně přírodu, ale chránit ji.

4. Spolupráce s rodiči, s odborníky

Spolupráce s rodiči v environmentální výchově můžeme spatřovat už jen v tom, že jsou rodiče seznámeni s celoročním programem MŠ a budou souhlasit s krátkými či delšími procházkami do přírody v okolí MŠ nebo pobytem na zahradě MŠ, pokud možno za každého počasí. K tomu je pak zapotřebí, aby měly děti v MŠ vždy vhodné oblečení a obuv. Jelikož v dnešní uspěchané, stresové a mobilní době se většina rodičů dopravuje do zaměstnání autem, tak se tím autem vozí i většina dětí do MŠ. Vzhledem k této nepříznivé situaci, se stává, že přichází dítě do MŠ s nevyhovujícím oblečením, dále bez jakékoli přechodné fáze, někdy i stresované, když rodiče spěchají. V tomto případě je pak důležité, aby se učitelka v MŠ dokázala s rodiči dohodnout, řešit společně nastalé situace a poukázat na důležitost, trávit s dětmi více času třeba právě cestou do MŠ i z MŠ, společně si povídat a pozorovat společně přírodu.

Další možnou spoluprací v environmentální výchově v MŠ je zapojení rodičů do aktivit, která MŠ během školního roku uspořádá: třídění odpadů a jeho další využití, práce s přírodním materiálem, který mohou rodiče zajistit, pomoc rodičů při úpravě zahrady MŠ, vytvořit spolupráci při péči o ptáky a zvířata v zimě, může to být i návštěva rodinné farmy, kterou mohou rodiče vlastnit, nebo to může být spolupráce při plánovaném projektu, který MŠ rodičům představí, aj. Otázkou samozřejmě zůstává, kolik rodičů bude mít o spolupráci v environmentální výchově v MŠ skutečně zájem. P. učitelka v MŠ by také měla využívat zážitků či znalostí a dovedností, které dětem rodiče během víkendu či prázdninových pobytů poskytnou a pak si o těchto zkušenostech, prožitcích s dětmi vyprávět nebo je využít k dalším činnostem při environmentální výchově.

Spolupráce s organizacemi, které nabízí různé programy environmentální výchovy, může být zajímavé zpestření pro děti předškolního věku v MŠ. Lektoři těchto organizací mohou přijít navštívit děti do prostředí MŠ nebo naopak mohou děti s p. učitelkou navštívit organizaci, která se nachází v blízkém okolí.

5. Důležitost přímého pozorování přírody

„ Pozorování je první vědecký nástroj, který člověk používá (své okolí pozoruje již kojenec v kolébce), ale zároveň je důležitým nástrojem i v odborných studiích. V environmentální výchově seznamujeme děti s přírodou různými metodami, které jsem již v práci uvedla. Tou nejdůležitější je právě přímé pozorování přírody, kdy dítě přichází do přímého kontaktu s přírodou, která mu může poskytnout mnoho zajímavých podnětů o její kráse a důležitosti pro život. Pro realizaci přímého pozorování je potřeba zajistit dostatek možností pobytu v přírodě, dostatek času, který je důležitý pro rozvíjení trpělivého pozorování a naslouchání, pro pochopení základních poznatků o živé i neživé přírodě.

PhDr. Jančaříková Ph. D. uvádí svědectví ochránců přírody, že čas, strávený v přírodě v raném dětství, jim umožnil komplexně pochopit přírodu a přírodní jevy. „Příroda totiž – pokud ji necháme – může plnit významnou edukační roli (někteří dokonce hovoří o tom, že příroda je nejlepší učitel), poskytuje dítěti vždy dostatečné množství podnětů. Tyto podněty jsou pro dítě přiměřené, protože jeho smysly se v přírodě dlouhá staletí vyvíjely. Málokterý hluk je v přírodě příliš silný, aby poškodil sluch, málokterý obraz je v přírodě příliš silný, aby jeho dlouhodobé sledování poškodilo zrak.“ (Jančaříková, 2010, s. 7).

Děti projevují zájem o přírodu již od útlého věku a proto je důležité, tento zájem podporovat, dál rozvíjet. Jsou také přirozeně zvídavé, dokážou vnímat přírodu jako inspirativní prostředí, pro své hry, zážitky, prožitky a objevy. Je proto třeba umožnit dětem mít příležitost, najít si svou cestu do přírody a vytvářet si k ní vztah do budoucna. Při realizaci přímého pozorování v přírodě u dětí v předškolním věku se rozvíjí jemná i hrubá motorika, koordinace a rozsah pohybu, psychická i fyzická zdatnost, představivost. Děti mohou vnímat změny v přírodě v jednotlivých ročních obdobích, mohou v ní odpočívat, relaxovat a rozvíjet prosociální chování a cítění k ostatním dětem a k přírodě. Při přímém pozorování přírody rozvíjíme u dětí také jejich smyslové zážitky, dovednosti, prožitky. Aleš Máchal ve své knize „Průvodce praktickou ekologickou výchovou“ uvádí několik takovýchto příkladů. Děti můžeme vést k oblibě přírody prostřednictvím přímého kontaktu s ní. Pečovat s dětmi o živý organismus a prožívat vlastní selhání v péči o rostlinu či zvíře nebo naopak chovatelský či pěstitelský úspěch. Děti se mohou dotýkat živé i neživé přírody. Podporovat u dětí

zvídavost, chuť něco zkoumat a pozorovat. Vytvářet u dětí úctu k životu, kdy sbírku bezobratlých živočichů nahradíme kvalitními obrázky. Rozvíjet estetický rozměr, podporovat tak vnímavost, aby měly děti oči opravdu k vidění. Pečujeme s dětmi o přírodu během celého roku.

Z pohledu psychologického hlediska podle Elišky Leblové je předškolní věk určující pro vytvoření vztahu k přírodě. Přirozený styk s přírodou a její přímé pozorování, jsou v ranném věku nenahraditelné. Eliška Leblová také ve své knize „ Environmentální výchova v mateřské škole“ uvádí příklad p. Emilie Strejčkové, zakladatelky Toulcova dvora, která v této souvislost mluví o tzv. „imprintingu“ neboli „ vtisknutí“. Je to proces učení na časově omezené období, v určité fázi vývoje jedince. „ Děti nemají tendenci vnímat přírodu jako mrtvý objekt, ale propůjčují jí lidské rysy. Děti jsou také schopny si velmi jasně vybavovat názorné obrazy – dětský edidetismus (vizuální představivost – předpoklad vizuální paměti, která se s postupujícím věkem vytrácí). Do sedmi let mohou děti pojmenovávat jednotlivé objekty – jetel, smrk, ještěrku, ale porozumění všeobecným pojmům nastává postupně. Děti lze učit estetickému vnímání předmětu, vnímání jeho funkčnosti, úrovně postradatelnosti. Pro děti předškolního věku je typický „egocentrismus“. Dítě zajímá co je teď a tady.“ (Leblová, 2012, s. 19)

Je tedy důležité respektovat v předškolním věku dětskou psychiku a její strukturu, která se týká času a prostoru, protože dítě žije v současnosti. Nechápe souvislosti příčin a následků, ale to vše lze rozvíjet stálým, přímým pozorováním. Proto je také důležité vycházet ze současnosti, kdy si dítě zakládá své znalosti při vnímání všemi smysly. Co teď může vidět, slyšet, cítit, uchopit nebo i ochutnat.

Vzhledem k převládajícímu učení nápodobou u dítěte v tomto věku, je důležité, aby pedagogové a také rodiče uměly nabídnout správný přístup, chování a jednání při přímém pozorování přírody a děti tak mohly rozvíjet své zkušenosti, dovednosti a schopnosti pro rozvoj jejich osobnosti. Děti si pak také začnou ujasňovat své místo v přírodě a začnou se učit posuzovat své chování.

Příroda je důležitou součástí našeho života a my lidé jsme zároveň její součástí.

„Snažíme-li se, aby příroda byla dětem čímsi důležitějším a milovanějším než jednou z tisíců definic, které musejí zvládnout během školní docházky, pak jim musíme dát příležitost, aby mohly v opravdové (tj. nikoli virtuální) přírodě něco hlubokého prožít, vypozorovat, pochopit, něčemu pomáhat (a umět to vysvětlit

kolemjdoucím, proč tak činí), aby se nejpřirozenějšími způsoby učily vzájemné komunikaci včetně empatických schopností naslouchat a přemýšlet o stanoviscích druhých.“ (Máchal, 2007, 24)

„ Pozorovat to, co se hýbe, je vlastnost vrozená, kterou lze rozvíjet a kterou lze dovést k dokonalosti.“ (Jančaříková, 2010, s. 31)

Když člověk ztratí schopnost pozorovat, může to mít pro jeho osobnost, společnost a životní prostředí velmi negativní následky.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

6. Obecná charakteristika naší mateřské školy

Pracuji jako učitelka v mateřské škole Kopeček, která se nachází cca 2 km od centra města Třeboň, které má přibližně počet 10 000 obyvatel. Naše mateřská škola byla uvedena do provozu v r. 1985. Byla postavena jako dvoutřídní škola, s kapacitou 70 dětí. Je to přízemní budova z lehkého stavebního materiálu, v kombinaci betonu – podezdívky, dřevotřískových panelů a dřeva.

Od 1. 1. 2003 byla tato škola připojena k mateřské škole Sluníčko a tímto spojením vznikl nový subjekt: Mateřská škola Kopeček, odloučené pracoviště mateřské školy Sluníčko Třeboň.

V dnešní době naše mateřská škola Kopeček zajišťuje předškolní výchovu pro maximální počet 56 dětí. Děti jsou rozděleny do dvou smíšených tříd ve věku od 2,5 – do 7 let. V každé třídě působí dvě pani učitelky. Součástí školy je kuchyně, kde je zajištěno celodenní stravování. Třída, ve které pracuji se svou kolegyní Jitkou, se jmenuje „ Včeličky“ a druhá třída se jmenuje „ Mravenci“. Obě dvě třídy jsou stejně dostatečně prostorné, rozdělené na třídu a hernu. Po celé jedné společné straně třídy i herny, jsou umístěna okna, díky kterým máme dostatek denního světla a zároveň krásný výhled do zahrady.

Zahrada, která náleží k naší mateřské škole, je dostatečně prostorná, osázená keři, urostlými stromy a záhonky s okrasnými rostlinami. Je zde také pískoviště, skluzavka, houpačky, pérová houpačka a jeden velký a malý dřevěný domeček.

Zahradu využíváme s dětmi nejen pro jejich volné pohybové činnosti, ale učíme se zde společně vytvářet si vztah k živé i neživé přírodě.

6.1 Environmentální výchova v naší mateřské škole Kopeček

Environmentální výchovu rozvíjíme v naší mateřské škole (dále jen MŠ) Kopeček ve všech oblastech předškolního vzdělávání dětí v předškolním věku a to jak ve vnitřním prostředí, tedy ve třídě, tak samozřejmě a především ve venkovním prostředí.

Ve třídě si s dětmi povídáme o živé i neživé přírodě, seznamujeme děti s přírodou prostřednictvím obrázků v knížkách, encyklopediích, seznamujeme je i prostřednictvím přírodního materiálu, se kterým pak dále pracujeme v dalších

činnostech předškolní výchovy. Učíme se s dětmi ve třídě třídit odpad do velkých tašek, které jsou barevně odlišeny na papír, plast a sklo. Po naplnění tašek, pak společně s dětmi tento tříděný odpad odneseme do venkovních kontejnerů na třídění odpad. Děti vedeme k upevňování vztahu k ostatním dětem, lidem, k prosociálnímu chování a cítění, podporujeme u dětí zdravý životní styl, vedeme je k pořádku a čistotě ve třídě.

Důležitost při realizaci environmentální výchovy u dětí v předškolním věku samozřejmě spatřujeme v přímém pozorování přírody a seznámení dětí s přírodním v okolí naší MŠ a vytvoření vzájemného vztahu mezi člověkem a životním prostředím. Venkovní prostor kolem celé budovy školy a zahrady obklopují urostlé stromy listnaté i jehličnaté, a také nízké keře. Dá se říci, že vytváří jakousi přírodní ochranou kulisu naší mateřské školy. Vzhledem k tomu, že se naše škola nachází v klidné městské části rodinných domů, kde není žádný velký provoz, můžeme s dětmi podnikat procházky nebo delší výpravy do blízké přírody, například směrem na Pergolu u Svatého Víta. Při těchto procházkách, můžeme s dětmi pozorovat, k jakým přírodním změnám v přírodě dochází během ročních období. Přírodní změny pozorujeme také na procházkách zdejšími ulicemi, kdy máme možnost v místních zahrádkách sledovat změny, které vytváří jak příroda, tak i lidé. Další přímé pozorování je pozorování několika ekosystémů – louky, pole, lesa, rybníka. Děti se mohou na louce, v lese nebo kolem pole či rybníka volně pohybovat nebo se zastavit a pozorovat zdejší krásy přírody, její změny, seznamovat se zdejším prostředím, vytvářet si citový vztah k živé i neživé přírodě i k jejímu estetickému vnímání. Děti také seznamujeme se správným i nesprávným chování lidí k životnímu prostředí a vedeme je k ohleduplnému chování, přístupu k životnímu prostředí a k jeho ochraně. Sbíráme společně odpadky, jsme ohleduplní k rostlinám, stromům, keřům, živočichům jak na zemi, tak ve vodě i ve vzduchu, chováme se v přírodě klidně, nekřičíme a snažíme se děti vést k jejich plnému prožití přímého pozorování živé i neživé přírody kolem nás.

6.2 Spolupráce s rodiči

Při vstupu do mateřské školy na začátku školního roku seznámíme rodiče s naším školním-třídním programem, s naplánovanými akcemi a vyzveme je ke vzájemné

spolupráci. Důležitost ve vzájemné spolupráci s rodiči spočívá také v jejich pomoci při rozvíjení environmentální výchovy v naší mateřské škole. Spolupráce s rodiči spočívá především v dobré komunikaci mezi námi učitelkami a rodiči, rodiče mají většinou zájem s námi řešit jakoukoli situaci týkající se dítěte a jsou ochotni s námi spolupracovat, vytvářet vzájemnou důvěru, otevřenost, vstřícnost. Rodiče nás podporují ve všech činnostech, které s dětmi uskutečňujeme, jako jsou například procházky a výpravy do přírody a její přímé pozorování, pokud možno za každého počasí, kdy rodiče zajistí dětem vhodné oblečení, práce s přírodním materiálem, který nám rodiče také pomáhají zajistit, zúčastňují se společných akcí pořádaných v naší mateřské škole nebo i mimo. Kdykoli naše rodiče oslovíme a požádáme o jistou spolupráci, rodiče nám vždy vyjdou vstříc a podpoří nás svou aktivitou nebo nám zase na oplátku navrhnou nějakou aktivitu oni samy.

6.3 Spolupráce s Českým nadačním fondem pro vydru

Při rozvíjení environmentální výchovy v naší mateřské škole jsme také navázaly spolupráci s „ Českým nadačním fondem pro vydru“. Je to nezisková organizace se sídlem v Třeboni, která také provozuje „Záchranou stanici pro nalezené handicapované a poraněné živočichy“. Český nadační fond pro vydru nabízí vzdělávací programy pro mateřské, základní i střední školy, ve kterých je kladen důraz na vytváření vztahů v přímém prostředí živé přírody. Programy jsou tematicky zaměřené na environmentální výchovu, mohou se využívat v rámci školních vzdělávacích programů. Programy jsou zaměřeny na rozvíjení fyzické obratnosti, tvořivosti, obrazotvornosti, na kooperaci ve skupinách, na práci s mluveným slovem a textem, a také jsou přizpůsobeny věku dětí, kdy u dětí v předškolním věku se jedná především o prožitkové aktivity. Při těchto aktivitách se mohou děti seznámit se zvířaty ze záchranné stanice, kdy některá velmi ochočená zvířata umožní dětem bezprostřední kontakt a to je pro děti tím nejcennějším zážitkem.

7. Řízené činnosti

7.1 Podzim čaruje – Co přinesl podzim?

Charakteristika a záměry podzimního bloku v jednotlivých vzdělávacích oblastech:

Podzim přichází na konci září s podzimní rovnodenností. S dětmi budeme sledovat, jak se příroda začne připravovat na zimu. Vysvětlíme si, že někteří ptáci odlétají do teplých krajů, zvířata si shromažďují zásoby na zimu a chystají se k zimnímu spánku. V zahradách a na polích se sklízí úroda. Budeme sbírat podzimní plody a přírodní materiál. Malíř podzim nám před očima začne krásně zbarvovat listí, které se s větrem začne snášet ze stromů na zem. Seznámíme se s podzimním počasím. Sluníčko už hřeje méně než v létě a začíná chladnější, větrné počasí. Příroda se začne ukládat k zimnímu spánku.

Dítě a jeho tělo: rozvíjet pohybové schopnosti, pohybovou zdatnost a zdokonalovat dovednosti v jemné i hrubé motoriky při pobytu a práci na zahradě a při výpravách, procházkách přírodou; vést děti k vytváření si zdravých životních návyků; učit je k sebeobslužným dovednostem

Dítě a jeho psychika: podporovat psychickou zdatnost, odolnost; rozvíjet u dětí komunikativní a jazykové dovednosti, řečové schopnosti při seznamování se s přírodou, při popisování svých zážitků, při recitaci, zpěvu nebo rozhovorech; rozvíjet paměť, pozornost při přímém pozorování přírody; posilovat u dětí zájem, zvídavost, radost objevovat; vytvářet pozitivní vztah k získávání poznatků a informací o přírodě; rozvíjet tvořivost a fantazii při práci s přírodním materiálem; rozvíjet estetické vnímání, cítění a prožívání a pak tyto získané prožitky a dojmy umět vyjádřit

Dítě a ten druhý: seznámit děti s pravidly chování, rozvíjet kladné vztahy k druhému, ale i k přírodě; učit děti prosociálnímu chování, cítění a prosociálním postojům; rozvíjet kooperativní dovednosti při činnostech

Dítě a společnost: učit děti společenskému soužití, žít ve společnosti, spolupracovat s ostatními; vytvářet u dětí aktivní postoje pozitivních vztahů k přírodě, k životu, ke světu

Dítě a svět: seznamovat děti s prostředím, ve kterém žijeme, vytvářet si k němu pozitivní vztah; osvojit si poznatky a dovednosti potřebné k vytváření činností

v péči o životní prostředí a získat podvědomí o sounáležitosti s živou i neživou přírodou; naučit děti pozorovat přírodu v přímém kontaktu s ní.

Září

Příroda kolem nás

Přímé pozorování přírody na zahradě a v okolí MŠ: S dětmi jsme se nejdříve procházely po naší zahradě MŠ a pak jsme se vydaly do vzdálenějšího okolí. Zjistily jsme, že už se začínají vybarvovat listy, na zahrádkách roste méně květin. Vypozorovaly jsme, že už příroda není tak krásně zelená. Při pohledu na zorané pole jsme si vysvětlily, že nastal čas na sklízení úrody. Začíná podzim. Když jsme se vracely, děti se ještě mohly volně proběhnout na hřišti, naproti MŠ. Zde děti objevily keř s trny, tak jsme se seznámily s trnovníkem akátem.

Zajímavým objevem byla pro nás veliká louže, která se nacházela na malém betonovém hřišti a kterých si ještě při podzimním období dosti užijeme. Děti louže velmi zaujala, pozorovaly, co se v louži děje a stále je to lákalo se v ní projít. Bohužel nikdo z dětí neměl holinky. V blízkosti se ale nacházelo delší úzké prkno a k mému velikému překvapení, si ho děti opatrně přenesly a položily přes louži. Pak po něm mohly louží projít. Všechny děti si to velmi užily - malé i velké, protože dokázaly překonat jednu z malých přírodních neživých překážek.

Domeček pro Skřítka Podzimníčka

Pomůcky: loutka skřítka vyrobená z přírodního materiálu; přírodní materiál na domeček - šišky, mech, větve jehličnaté i listnaté, klacíky

Podzim (Jiří Žáček)

Na obloze tiše čtu:
na jih odlétají husy.
Na zahradě za úvozem
jablíčka už zvoní o zem.

V polích podzim hospodaří,
k večeři si mlhu vaří.

Komunikativní kruh: Představila dětem skřítka „Podzimníčka“ a zeptala jsem se, jestli děti poznají, jaké slovo je v tomto jménu schované – je to slovo podzim. A o podzimu si budeme společně povídat. Skřítek „Podzimníček“ má totiž na starosti dohlížet na to, aby se příroda i zvířata během podzimu připravili na zimu. Co všechno má tedy na starosti skřítek na podzim? Děti si postupně podávali skřítka a každý mohl říci, co ví o práci na podzim nebo co se děje s přírodou. Zjistily jsme, že má skřítek opravdu hodně starostí a práce s podzimem a musí si také odpočinout, nejlépe v nějakém domečku pro skřítky, který bychom mohly s dětmi společně vytvořit na zahradě MŠ.

Domeček pro skřítka „Podzimníčka“: Děti měly k dispozici dostatek přírodního materiálu – šišky, mech, větvičky listnaté, jehličnaté, klacíky. Našly jsme si místo na zahradě u velkých jehličnatých stromů, děti utvořily skupinky a začaly stavět domečky. Při prohlídce domečků, které děti stavěly, jsme zkoušely vymýšlet i jiná jména pro skřítka - Mecháček, Šišťáček,aj..

Malování s liškou Agátou

Malování s liškou Agátou bylo jedním z výukových programů záchranné stanice „Malování se zvířaty“.

Pozvaly jsme si proto do MŠ p. Ing. Zuzanu Štětkovou s její liščí kamarádkou Agátou, aby měly naše děti možnost setkat s živým zvířetem a dozvědět se něco o jeho životě. Liška Agáta byla velmi hodná, trpělivá, když nám o ní p. ing. Štětková povídala. Dozvěděly jsme se s dětmi, že je jí 7 let. Kvůli bolavému břichu, musela Agáta prodělat operaci, která dopadla dobře. Protože se Agáta zúčastňovala těchto výukových programů, byla záměrně ochočena. Na procházky chodila s vodítkem, na stanici se skamarádila se psem, s fretkou a mládě kuny si zcela přivlastnila za své. Když si ji děti během povídání hladily, měly možnost poznat, že je její srst hustá a hebká, má dlouhý huňatý ocas, špičaté uši. Popisovaly jsme si společně i její zbarvení- srst je rezavá i dolní část obličeje, břicho a konec ocasu jsou žlutobílé a nohy, uši na konci černé. Dále jsme se dozvěděly, že liščí nora je pro lišku vyhrabané obydlí a ve volné přírodě mohou být přenašeči různých nemocí, zejména nebezpečné vztekliny. Naučily jsme se také o lišce básničku a připojily k ní i pohyb celého těla.

Jak lišky loví

Lesem chodí lišky,
tichounce jak myšky.
Kdo tichý jak liška je,
uvidí, jak myškuje.
Uši točí na stranu,
liško, já tě dostanu.

Tlapku sem a tlapku tam,
čumáčkem si začichám.
Potom skok, tlapkami buch,
myška zmizí jako duch.

Na rozloučenou dostaly děti obrázek lišky, který si pak mohly vybarvit. Setkání s liškou Agátou bylo pro nás učitelky, ale především pro děti velmi zajímavým, nevšedním zážitkem. Děti také zaujatě naslouchaly vyprávění p. Ing. Štětkové o liščím životě Agáty na záchranné stanici. Bohužel jsme se později dozvěděly, že liška Agáta náhle odešla do věčných lovišť. Zůstaly nám na ni milé vzpomínky.

Říjen

Co je práce na zahrádce

To je práce

To je práce na zahrádce, listí shrabujem.
Když je všechno uděláno, tak se radujem.
Hopky, hopky, přes ty kopky, hopky, hopky, hop.

Komunikativní kruh – motivace: Se skřítkem „Podzimníčkem“ jsme si společně s dětmi připomněly, jak se musí na podzim příroda připravovat k zimnímu odpočinku. Básnička nás motivovala, abychom si s dětmi pověděly, co se děje na zahrádkách v podzimním období.

Práce na zahradě MŠ: Děti dostaly k dispozici hrabičky, košťata, lopatky, malé kotouče a jeden velký kotouč. Rozdělily se do několika malých skupinek a rozdělily jsme si společně práci. Hrabalo se listí po celé zahradě, zametaly se chodníčky, sbíraly se spadané větvičky, uklízely se hračky před zimou. Hromádky listí a větviček se dávaly do kotoučů a ty se odvážely na vyhraněné místo v jednom rohu zahrady. Hromádky smetí se odvážely do popelnice. Hračky se z pískoviště očistily a uklízely do skladu na hračky. Dětem se práce na zahradě líbila, každý dělal nějakou činnost a nakonec jsme měli všichni radost z dobře vykonané práce. Naše zahrada MŠ byla připravena na zimní odpočinek.

Návštěva lesa

Komunikativní kruh – motivace:

Zavírání lesa

Zavírám, zavírám les, aby sem nikdo nevlez, ani kočka, ani pes.
Vleze-li sem bába, ať z ní bude žába,
vleze-li sem dědek, ať je z něho dudek,
vleze-li sem panna, ať z ní bude srna,
vleze-li sem mládenec, ať je z něho brabenec.

Seznámila jsem děti s tímto dětským lidovým zaříkadlem, kterým dříve děti pomyslně „zamykaly“ les před zimou. Vysvětlily jsme si společně, co to znamená, aby v zimě mohl les a jeho obyvatelé klidně odpočívat, neměly by ho lidé tolik rušit svými návštěvami. Nabídla jsem dětem, že bychom mohly navštívit les v okolí, než začne ta zima a nasbírat si do košíku nějaké přírodniny.

Přímé pozorování: S dětmi jsme vyrazily procházkou k nedalekému lesu, který se nachází směrem k Pergole U Svatého Víta. Ještě než jsme do lesa vstoupily, pověděly jsme si s dětmi, co vše o lese víme, co v něm roste, kdo v něm žije. Je les také příroda – ano je. Jak se v takové přírodě chováme - nekřičíme, abychom neplašily zvířata, do ničeho nekopeme, nic schválně nelámeme a nezahazujeme odpadky. Pak jsme do lesa vstoupily a staly se jeho návštěvníky. Děti musely občas překonat různé překážky, přeskakovat nebo přelézat větvě, podlézat opatrně nízké keře. Sbíraly různé klacíky, šišky, větvičky nebo dávaly pozor, jestli náhodou nezahlédnou zajíce, srnku nebo nějakého ptáka. Také zkoušely postavit domečky pro skřítky. Cestou nazpátek, jsme si s dětmi připomněly lesní zaříkávadlo. Všechny děti zvládly cestu do lesa i z lesa bez problémů, s velkým nadšením objevovaly přírodní bohatství lesa, velmi dobře překonávaly překážky v lese a nakonec jsme si společně vytvořily malý „živý“ les i v naší třídě.

Návštěva Záchranné stanice pro nalezené handicapované a poraněné živočichy

Naší MŠ již navštívila p. ing. Štětková s liškou Agátou a při této příležitosti nás pozvala s dětmi na návštěvu do záchranné stanice.

Spolupráce s rodiči: Seznámily jsme rodiče s naším plánem, navštívit s dětmi Záchrannou stanici Českého nadačního fondu pro vydru a požádali je, zda by se s námi společně nepodíleli na spolupráci s touto organizací. V tomto případě se jednalo o shromáždění krmiva- pamlsků pro přítomná zvířata ve stanici. Rodiče souhlasili a přinesli různé dobroty – suchý chléb, rohlíky, piškoty, mrkvičku, jablíčka.

Návštěva Záchranné stanice: Děti se na návštěvu velmi těšily, protože měly možnost se setkat s živými zvířaty a ptáky. Ve stanici nás přivítaly pracovnice p. ing. Štětková a p. Mgr. Marie Kameníková a psí fena – Rika. S dětmi jsme jim předaly dárek v podobě pamlsků pro zvířata a pak jsme se seznamovaly s prostředím stanice, s přítomnými zvířaty a ptáky. Děti měly možnost poznat několik druhů dravců – káně lesní, poštolku obecnou, jestřába lesního, sovu pálenou, kalouse ušatého. Dále jsme viděli krkavce velkého a havrana polního. Poznaly jsme také kunu lesní, netopýra rezavého, volavku popelavou a ochočenou srnku. Dozvěděly jsme se základní informace o jejich životě a příčině, proč jsou zde v záchranné stanici. Děti si mohly některá zvířata či ptáky pohladit, nakrmit a prohlédnout zblízka. Nakonec neradi, ale musely jsme se rozloučit a vydat se na cestu do MŠ. Odnášely jsme si mnoho základních informací a velký zážitek z přímého setkání se živými zvířaty a ptáky.

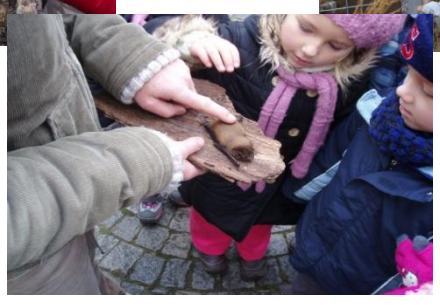

Listopad

Barevný podzim

Přímé pozorování: Během několika procházek do podzimní přírody, jsme s dětmi pozorovaly krásu barevného podzimu. Při té příležitosti, jsme si nasbíraly spadané barevné lístečky a učily se poznávat, z jakého stromu jsou – jak vypadá lístek břízy, lípy srdčité, dubu, javoru, olše. Také jsme si nasbíraly některé spadané plody ze stromů – kaštany, žaludy, šípek. Při sbírání listů jsme se s dětmi naučily básničku a zapojily pohyb s padajícím listím. Dětem se tato činnost velmi líbila, mohly jsme pozorovat, jak se barevné listí pohybuje směrem dolů a dopadá na nás nebo na zem.

Padá listí (František Hrubín)

Padá listí, zlaté, rudé, je ho plná zahrada.
A co potom padat bude, až to listí opadá?
Potom bude padat sníh, co ho bude ve větvích,
Jen to slunko bude rudé!

PODZIMNÍ VÝZDOBA

Podzimní sluníčko

Pomůcky: tvrdá čtvrtka, listy ze stromu, klacíky, lepidlo, nůžky

Postup práce: S dětmi jsme si vystřihly ze čtvrtky větší kolečko, na které jsme z jedné strany nalepily klacíky – paprsky a z druhé strany barevné podzimní listí.

Barevné listy

Pomůcky: vystřižené tvary listů z bílé čtvrtky, vodové barvy, klovatina, voda, štětec

Postup práce: Vystřižené tvary listů, potřely děti klovatinou a zapouštěly do nich barvy.

Tisk na látku – podzimní ubrus

Pomůcky: bílé bavlněné prostěradlo, temperové barvy, listy ze stromů

Postup práce: Rozprostřely jsme si s dětmi prostěradlo na zem, děti si natřely jednotlivé listy temperovými barvami a obtiskly na prostěradlo. Se vytvořenými podzimními výtvory, jsme si společně s dětmi vyzdobily třídu i chodbu.

Podzimní počasí

Podzime (V. Nezval)

Podzime, podzime, už zas nosíš deště!
Pěkně tě prosíme, počkej týden ještě.
Kam vkročíš, podzime, tam je plačtivý den,
pěkně tě prosíme, počkej ještě týden.

Kmotr vítr (L. Středa)

Vítr slídí po ulici, co prý nosím pod čepicí.
Kmotře větře, to jsou vtipy, ptát se vrabců, ptát se lípy!
Prozradím ti tajnou zprávu, pod čepicí nosím hlavu.

Komunikativní kruh: Zarecitovala jsem dětem básničky o větru a dešti. Společně jsme si povídaly, o počasí, které je typické pro podzimní období. S pomocí vytvořených obrázků, jsem děti seznámila s jednotlivými znaky počasí, které můžeme pozorovat na podzim:

Obrázky: Namalované sluníčko; Mrak s kapičkami; Sněhová vločka; Vítr v podobě spirály; Šedivé pruhy- mlha

Hra na počasí: Pohybem vyjádřit znaky počasí: Sluníčko – rukama vyjadřujeme pohybem směrem dolů a nahoru sluneční paprsky. Déšť – prsty ťukáme na koberec. Sníh – schoulíme se do klubíčka, jako sněhová koule nebo stojíme jako ledové sochy. Vítr – rukama vyjádříme pohyb větví, do kterých vítr fouká,

málo, více, nejvíce a zkusíme si i zvuk větru. Mlha – stojíme na místě, zkusíme si zavřít oči a pohybujeme opatrně rukama ve vzduchu.

Výtvarné ztvárnění počasí

Pomůcky: velká bílá čtvrtka, temperové barvy, štětce

Postup práce: Velkou čtvrtku jsme celou namalovaly modrou barvou, jako oblohu. Pak jsme plochu namalované oblohy, rozdělily jedním svislým a jedním vodorovným šedým pruhem – mlhou, na čtyři okna. Do jednoho děti namalovaly sluníčko, do druhého mrak s kapkami, do třetího vítr a do čtvrtého sníh. Obrázky s podzimním počasím jsme si vystavily v šatně. Při společných procházkách nebo při pohledu z oken třídy, jsme s dětmi sledovaly tyto znaky počasí.

7.2 Zimní pohádka – Co nás čeká v zimě?

Charakteristika a záměry zimního bloku v jednotlivých vzdělávacích oblastech

Zimní období je spojováno především se sněhem a mrazem. Když napadne sníh, nastane ta pravá zima. Máme pak možnost, s dětmi pozorovat, jak sníh pokryje celou krajinu, pole, louky, zahrady, lesy, cesty. V přírodě se rozprostře ticho. My si s dětmi můžeme vysvětlit, co tedy znamená, že příroda v zimě pod sněhem odpočívá. Když se k tomu ještě přidá mráz, který uspí rybníky, řeky, stoky či potůčky, vypozorujeme s dětmi přírodní změnu, že voda se proměnila v led. Zimním spánkem také odpočívají některá zvířata, jiná si musí shánět zásoby na zimu. Když je v zimě dostatek sněhu, máme také jedinečnou příležitost, pozorovat v něm stopy zvířat a ptáků. Zvířata i ptáci si hledají potravu. Sníh a led, nemusí být pouze pro zimní radovánky, ale můžeme s nimi dělat i pokusy.

Dítě a jeho tělo: osvojovat si poznatky o těle, poznatky a dovednosti k podpoře zdraví při pobytu v zimní přírodě; rozvíjet pohybové schopnosti, dovednosti v oblasti jemné i hrubé motoriky; rozvíjet psychickou i fyzickou zdatnost

Dítě a jeho psychika: rozvíjet řečové, jazykové a komunikativní schopnosti při mluveném projevu, vyjadřování se, umět naslouchat; rozvíjet tvořivost, zvídavost, mít zájem objevovat při přímém pozorování zimní přírody, rozvíjet paměť, pozornost, umět vyjádřit získané pocity, dojmy a prožitky

Dítě a ten druhý: rozvíjet kooperativní dovednosti, posilovat prosociální chování ve vztahu k ostatním lidem, k přírodě

Dítě a společnost: rozvíjet schopnosti projevovat se autenticky, chovat se prosociálně a aktivně se přizpůsobovat společenskému prostředí a životnímu prostředí

Dítě a svět: rozvíjet u dětí schopnosti umět se přizpůsobovat podmínkám vnějšího prostředí, jeho změnám, přirozenou cestou si osvojovat poznatky a dovednosti k vykonávání jednoduchých činností v péči o zvířata a ptáky v zimním období, rozvíjet tak úctu k životu ve všech jeho formách

Prosinec

Adventní čas

Začátkem prosince začíná advent, doba, kdy se připravujeme na největší svátky roku, Vánoce. Cílem této činnosti je seznámit děti s lidovými tradicemi a zvyky spojené s adventem a Vánocemi. Vytvořit si s dětmi ve třídě vánoční atmosféru-náladu v podobě tvořivých činností při práci s přírodním materiálem. Rozvíjet u dětí estetické vnímání, cítění, fantazii.

Prosinec

Za prosincem končí rok,
přesně jednou po roce.

V prosinci jsou vánoce,
do nového už jen krok.

Adventní věnec

Pomůcky: přírodní materiál – smrkové, borové větve, větvičky s červenými bobulemi z keře skalník, suché větvičky, větvičky z borůvčí, buxus; koření – skořice celá; slabý provázek; čajové svíčky

Postup práce: Vytvořily jsme si s dětmi z kratších větviček malé svazečky, které jsme pak opatrně svázaly provázkem. Vytvořily jsme tak několik svazečků

a poskládaly vedle sebe do spirály na malý, kulatý stůl. Mezi položené svazečky jsme položily čajové svíčky.

Vánoční svícny

Pomůcky: přírodní materiál – smrkové a borové větve, suché větvičky, větvičky s červenými bobulemi z keře skalník, větvičky z borůvčí, buxus; malé talířky, skleničky na svíčky, čajové svíčky, modelína na zapichování

Postup práce: Na talířky jsme položily modelínu, ve tvaru silnější placky, do které jsme s dětmi postupně zapichovaly větvičky. Doprostřed vložily skleničku s čajovou svíčkou. Při práci jsme si s dětmi zpívaly vánoční koledy.

Šiškové ozdoby na vánoční stromeček

Pomůcky: šišky, bílá tempera, štětec, třpytky, provázek

Postup práce: S dětmi jsme postupně po jedné, natřely šišky na bílo a ještě než barva zaschla, jsme je posypaly třpytkami. Nakonec jsme my pani učitelky na každou šišku navázaly provázek na zavěšení. Těmito šiškovými ozdobami, jsme ozdobily, jako každoročně, vánoční stromeček na vánoční výstavě neziskové organizace „Klub Mája“. Při tvořivých činnostech, které děti jednak zaujaly, jsme si recitovaly vánoční básničky, zpívaly vánoční koledy, povídaly si o vánočních zvycích a tradicích.

Leden

Paní zima

Co má zima na práci

Co má zima na práci?
Dělá si z nás legraci.
Jednou mrzne, padá sníh,
pak chodíme v kalužích.
Už se zlobí na mou věru,
i rtuť v našem teploměru.

Přímé pozorování: S dětmi jsme při zimních procházkách sněhové vločky, které dopadaly na nás nebo na zem. Zkusily jsme je také zkoumat prostřednictvím lupy, při jejich zachycení, jak taková vločka asi vypadá. Starší děti vypozorovaly, že mají tvar hvězdičky s čárkami. A když se vločky roztají, zbude z nich voda, jsou to vlastně zmrzlé kapky vody. Když byl větší mráz, zkoušely jsme chozením ve sněhu, zjistit, jak sníh krásně křupe. Děti také přišly na to, že z čerstvě napadaného sněhu nelze udělat kouli, že že musí být vlhčí. Sníh je bílý, protože je lehký, hebký, plný vzduchu.

Pokus se sněhem a ledem: Vzaly jsme si s dětmi sklenici a naplnily ji celou sněhem. Sklenici jsme postavily do třídy na stůl a pozorovaly během pobytu ve třídě, jak sníh pomalu roztával a nakonec z něj zbyla pouze voda. Voda nebyla úplně čistá a bylo jí o hodně méně, než před tím sněhu. Pak jsme si vzaly formičku, nalily do ní vodu a nechaly stát venku na mrazu. Druhý den jsme zjistily, že voda zmrzla a proměnila se v led a při ponechání v teple ve třídě zase led roztál a změnil se ve vodu.

Všem dětem se pozorování sněhových vloček velmi líbilo, rádi zkoušely křupání sněhu a líbilo se jim pozorování, jak se proměňuje sníh ve vodu.

<u>Ptáci v zimě –výroba tukových závěsů a spolupráce s rodiči</u>

Ptáčci v zimě

Jeden ptáček, druhý třetí,
všichni ke krmítku letí.
Co jim nasypaly děti?
Každý zkřehlý ptáček,
už si chystá zobáček,
na drobečky, na máček.

Komunikativní kruh: Recitaci básničky**,** jsme spojily s pohybem, jak letí ptáčkové ke krmítku a zobou z něho ptačí potravu. S pomocí obrázků a atlasu o ptácích, jsme si s dětmi ukázaly, které pro děti nejznámější ptáky můžeme u nás v zimě spatřit – sýkorku, vrabce, kosa, straku, aj. Vysvětlily jsme si také, co můžeme ptákům připravit, abychom jim pomohly a neuškodily.

Výroba tukového závěsu pro ptáky

Pomůcky: ztužený pokrmový tuk, semínka – slunečnice, máku, lněná semínka, ovesné vločky, kelímky, síťka, provázek

Postup práce: Ztužený pokrmový tuk jsem rozpustila v hrnci. Když tuk v hrnci více vychladl, nasypaly jsme do něho s dětmi semínka, vločky a vše smíchaly. Touto směsí jsme naplnily kelímky a nechaly do druhého dne venku, na terase ztuhnout. Druhý den jsme ztuhlou směs z kelímku vyklopily, zabalila jsem každý kus do síťky, zavázala provázkem a měly jsme s dětmi vytvořené tukové závěsy pro ptáky.

Spolupráce s rodiči: Při této příležitosti jsem oslovila rodiče, jestli by nám pomohli postarat se o ptáky v zimě a společně se svými dětmi nepověsili tukový závěs na jejich zahradě nebo jiném místě v blízkosti domova. Rodiče souhlasili a závěsy pro ptáky pověsili do zimní přírody. My jsme s dětmi také několik tukových závěsů pověsily na zahradě MŠ a pozorovaly pak každý den, jestli nezahlédneme nějakého hladového ptáka.

Únor

Zvířata v zimě –pomoc při hledání potravy, spolupráce s rodiči

Hlad má lesní rodina

Zima, zima začíná, Starý hajný seno nese:
hlad má lesní rodina. „ Pojďte srnky, najezte se“.

Pohybová hra –„ Na zvířata“: Připravila jsem si pro děti dvojice obrázků domácích (kočka, pes, prase, slepice, aj.) a lesních živočichů (zajíc, srnka, jelen, divoké prase). Děti měly za úkol pohybově a zvukově ztvárnit zvíře, které si vytáhly a najít tak k sobě druhého kamaráda – stejné zvíře.

Komunikativní kruh: Když děti utvořily dvojice, rozdělily se do dvou skupin na zvířata domácí a na lesní a vysvětlily jsme si rozdíl mezi nimi. O domácí se starají lidé, ale zvířata v lese se většinou musí postarat sami o sebe. Nejtěžší to mají lesní zvířata v zimě, kdy velmi těžko pod sněhem hledají potravu. Tak jsme se s dětmi dohodly, že zkusíme zvířatům pomoci a doneseme nějakou potravu do lesa. S dětmi jsme se naučily krátkou říkanku o lesní rodině.

Spolupráce s rodiči: Oslovila jsem rodiče, jestli by nám nemohl někdo z nich přinést seno, abychom ho mohli donést zvířatům do lesa. Dva rodiče nám seno přinesly a my jsme mohly s dětmi vyrazit do blízkého lesa, kde jsme připravily seno a trochu kaštanů, žaludů.

Stopy ve sněhu

Stopy ve sněhu

Kdo tu skákal hop a hop, sníh nám poví podle stop.
Chodila tu zrána, chodila tu vrána.
Pak tu čtverák zajíček otiskl čtvero paciček.
Ani bažant nescházel, taky se tu procházel.
Koroptvičky nakonec nožkou psaly na tom sněhu:
Byly jsme tu v noci dnes až do rána na noclehu,
mrazila nás ale zem, nejvíc na nožičky –
Se srdečným pozdravem, Vaše koroptvičky

Přímé pozorování stop ve sněhu: Během zimního období, při procházkách přírodou, děti stále hledali stopy zvířat nebo ptáků ve sněhu. Pokaždé, když jsme se dostaly do vzdálenějších míst od MŠ, na louku, pole nebo i k lesu, se děti těšily, jestli neobjevíme nějaké stopy. Nejvíce stop jsme objevili od pejsků, kteří se zde venčili. Někdy se nám podařilo najít nějakou stopu od ptáků, a někdy dokonce opravdu od lesního zvířete a to zřejmě od srnky a také od zajíce. Dětem se hledání a objevování stop velmi líbilo. Starší děti si během hledání také zkusily vytvořit ze sněhu lesní zvíře. Za pomocí velké sněhové koule a velkých větví – byl to jelen. Mladší děti si zase sbíraly klacíky, se kterými si hrály ve sněhu nebo také zkoušely vytvořit nějaké stopy.

7.3 Jarní probuzení – Co všechno musí udělat jaro?

Charakteristika a záměry jarního bloku v jednotlivých vzdělávacích oblastech

S příchodem jara jsou spojeny největší křesťanské svátky – Velikonoce. Jaro podle kalendáře začíná jarní rovnodenností, kdy začíná být den delší než noc. Prvními znaky jara je pomalé tání sněhu, protože začíná vát teplý vítr. Při pobytu venku, můžeme s dětmi pozorovat, jak se pomalu příroda probouzí ze zimního spánku a mění se všemi směry, na přírodu jarní. Rostliny začnou klíčit, stromy pučit a začnou kvést. Jaro je obdobím, kdy si ptáci staví hnízda, zakládají rodiny, vyvádí mladé a zvířatům se rodí mláďata. Společně s dětmi budeme hledat první jarní květiny a rostliny. Nesmíme zapomenout, že s jarem se probouzí také život ve vodě a u vody. Atmosféra jara začíná od prvních větviček jívy – kočiček, první jarní sněženkou a během chvíle je jaro v plném rozpuku.

Dítě a jeho tělo: vést děti ke správnému držení těla, rozvíjet dovednosti, schopnosti v oblasti hrubé i jemné motoriky při pohybových a tvořivých činnostech

Dítě a psychika: učit děti rozlišovat znaky přírody, rozvíjet komunikativní dovednosti a kultivovaný projev, rozvíjet paměť, představivost, fantazii, tvořivost s jarní přírodou, vytváření si základů pro práci s informacemi o přírodě, rozvíjet, kultivovat mravní a estetické vnímání, cítění a prožívání

Dítě a ten druhý: posilovat prosociální chování ve vztahu k ostatním lidem, vztahu k životnímu prostředí, rozvíjet kooperativní dovednosti ve skupině

Dítě a společnost: poznávání pravidel společenského soužití, jejich spoluvytváření v rámci přirozeného sociokulturního prostředí, osvojení si základních poznatků o prostředí, v němž dítě žije

Dítě a svět: osvojení si poznatků a dovedností důležitých v péči o životní prostředí, rozvíjet úctu k životu ve všech jeho formách, vytvořit si také povědomí o vlastní sounáležitosti s živou a neživou přírodou, lidmi, společností, se světem, planetou Zemí

Březen

Jarní květiny

Přímé pozorování: Na našich prvních jarních procházkách jsme s dětmi hledaly první jarní květiny. Přesto, že ještě ležel na mnoha místech sníh, na zahrádkách jsme už mohly vidět první posly jara – sněženky, bledule, krokusy, talovíny. Popsaly jsme si s dětmi, jak každá květina vypadá, jakou má barvu. Naučily jsme se s dětmi o jarních květinách krátké básničky.

Sněženka

Jak si bílá, sněžná,
sněženko má něžná.
Nemohu být jiná – nežli bílá,
blízko sněhu jsem se narodila.

Bledule

I bledule jarní, nemá, nemá stání,
chce ukázat světu, kolik už má květů,
na bělounkém svršku, má zelenou stužku.

Krokus

Jeden žlutý krokus, udělal ten pokus,
vyrostl moc brzy a teď ho to mrzí.
Mrazík ještě neodešel, má tu svoje drápky,
ale krokus, i kdyby chtěl, nemůže už zpátky.

Talovíny

To jsou „kuřátka“, já to vím.
Je jich plná zahrádka,
jmenují se talovín.

Klíček - Petrklíček

Schovalo si jaro klíček,
schovalo ho do trávy.
Jmenuje se petrklíček,
už vás všechny pozdraví.

Jarní květiny u nás ve třídě

Pomůcky: ruličky od toaletního papíru, barevný papír, lepidlo, nůžky, vata

Postup práce: S dětmi jsme si polepily ruličky barevným papírem, do ruliček jsme přilepily chomáček vaty, jako hlavičku kytičky. Děti si pak vystřihly lísky, které jsme přilepily na ruličku a květy, které jsme přilepily na chomáček vaty. S jarními květinami jsme si vyzdobily třídu.

Kočičky na jaře

Komunikativní kruh: Přečetla jsem dětem pohádku od Kamily Sojkové „Kočičky na jaře“. V pohádce vystupují zvířátka – pejsek Alík, kočička Minda, teta koza. Pejsek Alík slyšel od kluka Petříka, že už kvetou kočičky. A tak si zavolal kočičku Mindu a chtěl, aby mu ukázala ocásek, tlapky. Ale nikde nic na kočičce nenašel a bylo mu to velmi divné. Kočička Minda se ptala Alíka, co se děje, jestli není špinavá. Pejsek Alík jí řekl, že Petřík volal na mamimnku, že už kvetou kočičky a maminka mu řekla, že už tedy začíná jaro. Kočička Minda, ale také nevěděla, co se děje. Když šla kolem teta koza, Alík se jí zeptal, kam jde a ona že jde mlsat k potoku, protože už kvetou kočičky a jsou jako med. Kočička Minda se zasmála a řekla Alíkovi, že Petřík myslel tyhle kočičky – jívy a že to Alík nevěděl. Ovšem nevěděla to nejdříve ani kočička Minda. Ale nakonec byli rádi, že to dobře dopadlo a že krásně hřeje sluníčko.

S dětmi jsme si vysvětlily rozdíl mezi živou kočičkou, která s námi žije doma a kočičkou – jívou, která roste v přírodě.

Přímé pozorování: Vyšly jsme pak s dětmi na procházku, podívat se na ty kvetoucí kočičky. Zjistily jsme, že se jedná o větvičky vrby jívy, s částečně rozvinutými květy – pupeny a pro svůj hebký vzhled bývají označovány právě jako kočičky či kocouři. Opatrně jsme si s dětmi několik větviček vrby – jívy ustřihly a donesly jsme si je do MŠ, daly do vázy a měly jsme tak kousek jarních kočiček ve třídě.

Kočičky jinak:

Pomůcky: karton, větvičky, vata, lepidlo

Postup práce: Na karton jsme s dětmi přilepily lepidlem větvičky a z vaty vytvořily malé chomáčky, které jsme přilepily k větvičkám a vytvořily jsme si kočičky, skoro jako živé.

Mláďata

Komunikativní kruh: Rozložila jsem na koberec obrázky zvířat jak domácích, tak lesních. Pak jsem také rozložila obrázky zvířecích mláďat. Vyzvala jsem děti, aby zkusily dát obrázky dospělých zvířat a mláďat k sobě. Když se to dětem podařilo, vysvětlily jsme si, že mláďata zvířat přichází na svět na jaře a jsou proto také symbolem jara. Pak jsme se dospělá zvířata a mláďata, jako celou rodinu učily jmenovat: slepice, kohout, kuře; kočka, kocour, kotě; pes, fena, štěně; ovce, beran, jehňátko, a další.

Jedna z maminek nám přinesla ovčí vlnu, a tak jsme si s dětmi vytvořily malé ovečky na velikonoce.

Pomůcky: bílá čtvrtka, ovčí vlna, lepidlo, pastelky

Postup práce: Ze čtvrtky jsem vystřihla tvar těla ovečky, děti dokreslily oči, uši a tlamičku, pak jsme celé tělo polepily ovčí vlnou. Ovečky z ovčí vlny, vypadaly skoro jako živé a vyzdobily jsme si s nimi velikonoční koutek

Duben

Ptáci v hnízdě

Kosi (Jindřich Hilčar)

Kosi, kosi, kdo tu hvízdá?

Probudíte všechna hnízda.

Aby vás vzal hrom!

Už vstal celý strom.

Přímé pozorování: Na procházkách jsme s dětmi zkoušely pozorovat ptáky, jednak ty, kteří se k nám po zimě vracejí, ale i ty, kteří s námi zimu přečkali. Především jsme se zkoušely zaposlouchat, jestli uslyšíme jejich zpěv, který bývá na jaře nejintenzivnější. Občas jsme zahlédly v letu nebo někde na trávě kosa, vlaštovky nebo jiřičky, špačka, nejvíce vrabce, ale i jiné. Zkoušely jsme také

objevit hnízda, která si na jaře ptáci staví a vyvádí z nich své mladé - ptáčata. Hnízda si staví z různých větviček, trávy a jiných materiálů nebo hnízdí v dutině stromů, ptáci u vody v rákosí nebo jim pomáháme my lidé, kdy vyrobíme ptačí budky, které se pak zavěsí na klidná místa v přírodě, aby ptáci nebyli rušeni.

Hnízdo pro ptáky: Zkusily jsme si s dětmi hnízdo pro ptáky vytvořit. Nasbíraly jsme různé větvičky, klacíky a zkusily hnízdo vytvořit. Nebyla to jednoduchá práce, vytvořit z klacíků hnízdo ve tvaru misky. Děti pak vytvořily a nakreslily několik papírových ptáků, které jsme do hnízda vložily.

Jak zvířátka vyhnala smrdutého tchoře

Tentokrát nás navštívila p. ing. Zuzana Štětková ze Záchranné stanice, s příběhem „ Jak zvířátka vyhnala smrdutého tchoře“

Přímé pozorování a přímá účast dětí v příběhu: Nejdříve se děti seznámily se zvířetem – fretkou, která zde zastupovala roli tchoře. Děti byly po celou dobu přímými účastníky příběhu. Hrály v kostýmech nebo měly v ruce vyrobené obrázky či plyšáky – zajíc, liška, vlk, žába, divoké prase, sova, motýli, květiny, stromy. Příběh popisuje, co se stane, když zvířata vyženou z lesa šelmu – tchoře, a pak zjistí, že to byla chyba a snaží se to vše zase napravit. Děti se dozví hravou formou, že je potřeba v přírodě predátorů – šelem, ale i zvířat, která se stanou jejich kořistí. Dětem se příběh velmi líbil a měly opět možnost se setkat v přímém kontaktu s živým tvorem – fretkou. Také jsme se naučily písničku k tomuto příběhu.

Je tady les a zelená louka.
Jelen se pás a sova houká.
Motýl si lítá, zajíc tu byl.
Prase v lese funí i vlk tu žil.

Uklízíme v přírodě

Jak by bylo (M. Černík)

Jak by byla smutná tůňka, kde žabička nezakuňká.

Jak by bylo smutno v háji, kde si ptáci nezpívají.

Jak by byly smutné domy, kde nešumí žádné stromy.

Jak by byla smutná louka, kde si brouček nezabrouká.

Jak by byla smutná ves, kde neštěkne žádný pes.

Jak by bylo smutno v kraji, kde si děti nevýskají.

Komunikativní kruh: Zkusily jsme si s dětmi představit, jaké by to bylo, kdyby vlastně nebyl žádný život v naší přírodě. Také jsme si zkusily vysvětlit příčinu, kdy by mohla být příroda smutná nebo jakým způsobem se znečišťuje životní prostředí, příroda. Když ji my lidé, děti ničíme, ubližujeme zvířatům a ptákům, když zahazujeme odpadky na zem a ne do koše, když nebudeme šetřit s vodou, s energií, nebudeme se snažit třídit odpad, když budeme chtít všude jezdit jenom autem. Záleží tedy jen na nás, jak se k přírodě, k životnímu prostředí a k celému světu chováme a budeme chovat.

Přímá aktivní účast na podporu akce a tradice – Den Země:

Den Země se slaví 22.4. Je to největší svátek environmentálního hnutí. Tento den se pořádají na celém světě různé akce na podporu a ochranu životního prostředí a života jako takového. I my s dětmi jsme se této akce účastnily a vyšly společně uklízet naši přírodu, abychom pomohly zlepšovat životní prostředí kolem nás. Vzaly jsme si igelitové pytle, rukavice a nestačily jsme se divit, co vše jiného, co do přírody nepatří, zde můžeme najít. A bylo nám velmi líto, jak jsou někteří lidé nezodpovědní, bezohlední a klidně v přírodě odhodí cokoli. Když jsme část úseku směrem na pergolu Svatého Víta s dětmi uklidily, měly jsme velkou radost, jak krásně vypadá příroda čistá než znečištěná. K udržování čistoty a pořádku v našem životním prostředí, vedeme děti po celý školní rok. Ve třídě se učíme s dětmi třídit odpad pro recyklaci do velkých tašek, k tomu určených. Při procházkách občas najdeme nějaké odpadky, které sebereme do malých igelitových sáčků, které mám stále

při sobě. Nejvíce nás s dětmi trápí, psí exkrementy, které nacházíme na chodnících, cestách, protože je lidé po svých mazlíčcích neuklízí.

Květen

Korále pro maminku z novin

Náš poklad (Ljuba Štíplová)

Princezna má závoj zlatý,
plný drahých kamínků,
ve skříni má zlaté šaty
na stříbrném ramínku.

Ať si je má, třeba troje!
My jsme, mami bohatší:
Ty si moje, já jsem tvoje –
my se máme nejradši!

Pomůcky: noviny, tapetové lepidlo, temperové barvy, štětec, provázek, jehla

Postup práce: S dětmi jsme si natrhaly kousky novin, které jsme namáčely do tapetového lepidla s trochou vody a vytvarovaly kuličky, přitom jsme vymačkávaly přebytečné lepidlo. Kuličky jsme nechaly uschnout, pak si je děti natřely temperovými barvami. Pomocí velké jehly jsme je navlékly na provázek a vytvořily tak korále. Vytvořily jsme si s dětmi jednoduše korále z novin, jako dárek pro maminky.

Rozkvetlá zahrada, louka

Pohybová hra:

Uvíjíme věneček (Božena Viskupová)

Uvíjíme věneček, ze všech našich kytiček.

Zapleteme do věnečku kvítek, lístek i kytičku.

Jaké jméno máš? Tak pojď mezi nás!

Přímé pozorování: Všechny děti jsou nejraději, když mohou mít volnost při pobytu ve venkovním prostředí, na zahradě, na cestě, v lese nebo na louce. Mohou si volně poskakovat, pobíhat a hlavně získávat zážitky z přírody. Na naší zahradě MŠ nebo i na louce, která se nachází poblíž MŠ, jsme si s dětmi vyzkoušely, jak se leží a odpočívá v trávě, jak se tráva po zimě zazelenala, stejně tak i keře a stromy nebo jestli svítí sluníčko, či se na nás mračí mrak. Během pobytu na zahradě nebo na louce jsme se s dětmi učily poznávat luční květiny, které se nejvíce v prostoru objevovaly – smetánku lékařskou, sedmikrásku chudobku, jetel luční, jitrocel kopinatý, hořčík jestřábníkovitý, knotovku červenou.

Rozkvetlou louku jsme si zkusily vytvořit s dětmi i ve třídě, za pomocí PET lahví.

Pomůcky: balicí papír, temperové barvy, štětec, PET lahve

Postup práce: Balicí papír jsme celý potřely na zeleno, pak jsme barvami potřely dno PET lahve a otiskly na zelenou louku. Objevily se nám luční květiny. Dokreslily jsme pár lístků, přidaly několik barevných motýlků a louka byla hotová.

Vodní živočichové

Ryba

Plave ryba po rybníčku,
nemá žádnou pokladničku.
Kam penízky ukládá?
Na břicho a na záda.

Přímé pozorování u rybníka: S dětmi jsme si udělaly delší procházku, do vzdálenější přírody od MŠ, směrem k pergole Svatého Víta, kde jsme se mohli zastavit u dvou rybníků. Rybník je jednak dílo člověka, ale také je to přírodní společenství rostlin a živočichů. Nejdříve jsme si s dětmi vysvětlily pravidla, jak se u rybníka chovat. Neměly bychom křičet, neplašit ryby ani ostatní živočichy zde žijící, nic do vody neházet, chovat se ohleduplně ke zdejší vodní přírodě, pozorovat, naslouchat a trpělivě čekat, jestli se nám podaří, zachytit třeba zvuk žáby nebo skok kapra v rybníce. S dětmi jsme si pověděly, kdo všechno může v rybníce nebo u něj žít-ryby, převážně kapři, žáby, divoké kachny, potápky, husy, labuť, volavka, pták rákosník, který má hnízdo v rákosí, co roste u rybníka, škeble rybniční nebo také malá vážka. Určitě bychom neměly zapomenout na vydru říční, která loví ryby. Během povídání najednou vyskočil ve vodě kapr a děti také zpozorovaly, že kousek dál je na kraji rybníka schovaná v rákosí žába. Jakmile jsme se k ní přiblížily, skočila do vody. V dálce jsme mohly sledovat, jak ve vodě stojí nehybně Volavka a kolem si plují kachny.

Malý rybníček ve třídě

Pomůcky: velký modrý igelitový pitel, polyesterové tácky, tvrdé bílé čtvrtky, nůžky, zelený papír, žlutý papír, peříčka, lepidlo, nůžky, vodové barvy, nádoba, voda

Postup práce: Z tvrdé čtvrtky jsme s dětmi vystřihly malé a velké ryby, které děti namalovaly vodovými barvami na zeleno. Ze zeleného papíru jsme složily žáby. Ze žluté čtvrtky jsme s dětmi vystřihly kachny, přilepily peří, namalovaly oči, zobák a přilepily jsme je na polyesterové tácky. Modrý velký igelitový pitel jsme rozstřižený položily přes nádobu, a pak jsme do nádoby s pytlem nalily vodu, kam jsme položily kachny na tácku. Ryby a žáby jsme porovnaly kolem a vytvořily jsme si rybníček i s vodními živočichy.

7.4. Letní radování – Čím nás láká léto?

Charakteristika a záměry integrovaného letního bloku v jednotlivých vzdělávacích oblastech

Začátek léta ještě trávíme s dětmi v MŠ. V tomto období si nejvíce užijeme tepla. Změny v přírodě nejsou nijak výrazné, tak jako na jaře. Můžeme pozorovat a určovat stromy podle listů, pozorovat letní přírodu, to co na jaře kvetlo, již zraje. Všude kolem nás ve vzduchu či na zemi je plno hmyzu, který můžeme s dětmi pozorovat. Na konci školního roku se chystáme na výlety, třeba do přírody.

Dítě a jeho tělo: pohybovat se v různém prostředí, dále rozvíjet jemnou a hrubou motoriku, držení těla a celkovou lokomoci

Dítě a psychika: pojmenovat většinu toho, co nás obklopuje, umět prožívat radost ze zvládnutého a poznaného, získání relativní citové samostatnosti

Dítě a ten druhý: dále rozvíjet kooperativní dovednosti, posilovat prosociální chování ve vztahu k ostatním lidem, k přírodě, zopakovat si s dětmi pravidla chování ve vztahu k druhému

Dítě a společnost: poznáváni pravidel společenského soužití a jejich spoluvytváření v rámci přirozeného sociokulturního prostředí, rozvoj schopnosti spolupracovat, spolupodílet se, přináležet k tomuto společenství – třída, rodina, ostatní děti, příroda, životní prostředí

Dítě a svět: dále si vytvářet pozitivní vztah k místu a prostředí, ve kterém žijeme, utužovat si povědomí o vlastní sounáležitosti s lidmi, s živou a neživou přírodou, lidmi, společností, se světem, planetou Země

Červen

Motýli kolem nás

Jak spí motýlci

Usedli motýlci na kraji postýlky,
zavřeli křidélka, svěsili sukýnky.
Zdá se jim o víle, z mandlové pohádky,
která jim upeče ze slunka oplatky.

Přímé pozorování: Při pobytu na zahradě či louce nás s dětmi zaujali motýlci, poletující kolem nás. Popsaly jsme si s dětmi, že se motýli líhnou z larvy, housenky, která až se dostatečně její a dospěje, se zakuklí. Snažily jsme se je pozorovat, jak přiletí na rostlinu, květinu, posadí se a třepetají křídly. Pozorovaly jsme také jejich zbarvení. Děti určovaly i jména, nejčastěji – žluťásek, bělásek nebo babočka admirál.

Přiletěli k nám motýli

Pomůcky: ruličky od toaletního papíru, bílá čtvrtka, anilinové barvičky, štětec, lepidlo, provázek

Postup práce: Vystřihneme si ze čtvrtky motýla, namalujeme pestrými barvami a přilepíme na ruličku, přilepíme na hlavičku a provázkem zavěsíme do prostoru.

Housenka

Pomůcky: obaly z vajec, temperové barvy, noviny, tapetové lepidlo, barevný papír, lepenka, lepidlo

Postup práce: Z obalů na vajíčka si vystřihneme krátké pruhy, které s dětmi natřeme barvami a po zaschnutí přilepíme lepenkou k sobě. Kousky novin namočíme do tapetového lepidla a vytvoříme si hlavu. Necháme uschnout a také

natřeme barvou a připevníme k tělu housenky. Z barevného papíru si vystřihneme pusu a oči, přilepíme na hlavičku a také tykadélka, která vytvoříme z novin.

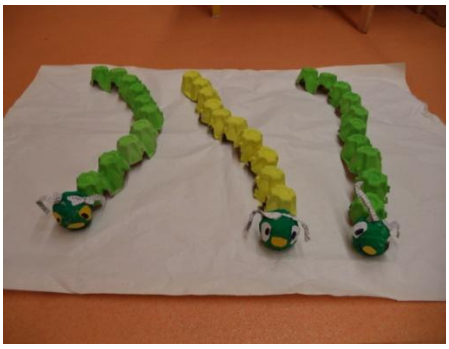

<u>Sluníčko, sluníčko, popojdi maličko</u>

Přímé pozorování: Na zahradě i na louce jsme se několikrát setkaly se sluněčkem sedmitečným – lidově beruškou. Když jsme si ji položily na ruku, viděly jsme, že má červená křídla krovky se třemi tečkami na každé straně, jednu společnou pro obě krovky, proto – sedmitečná. Živý se mšicemi a červy, proto se považuje za užitečný druh.

Brouci a Berušky z oblázků

Brouk

Leze, leze brouk, vítr do něj fouk.

Zatočil se do kola, zavolejte doktora.

-Převalil se brouk-

Pomůcky: oblázky, temperové barvy, štětec

Postup práce: Temperovými barvami jsme si s dětmi namalovaly na oblázek barevného broučka, berušku. Nakonec jsme si společně zazpívaly písničku o Sluněčku sedmitečném

Sluníčko, sluníčko, popojdi maličko….

Závěr

Při realizaci řízených činností, zaměřených na vytváření pozitivního přístupu, vztahu dětí k přírodě, jsem měla možnost pozorovat, s jakým zájmem k těmto činnostem děti přistupují. Velmi mě potěšilo, že mladší i starší děti, projevovaly vždy opravdový zájem spolupracovat. Děti svou aktivitou, pozorností a zájmem, získaly mnoho poznatků, zážitků a informací o přírodě. V praxi se mi osvědčila motivace básničkou nebo písničkou. Jejich připomenutím si děti oživily poznatky a zážitky z pozorování v přírodě.

Rodiče naše pobyty v přírodě uvítaly, vyšly nám vstříc kvalitním a vhodným oblečením i obuví, při nepříznivém počasí.

Seznam použitých zdrojů

BUREŠ, J. a kol., Ekologická výchova v mateřských školách. Pardubice: TASK klub – Ekocentrum PALETA, 1996. 67 s.

BEDNÁŘOVÁ J., ŠMARDOVÁ V., Diagnostika dítěte předškolního věku. Brno: Computer Press, a. s., 2007. 93 s. ISBN 978-80-251-1829-0

ČÍŽKOVÁ, Z., Ekologická výchova nejmenších a malých. Praha: Pražské ekologické centrum, 1996. 88 s. ISBN 80-901377-5-X

HEDERER J., Životní prostředí a výchova. Praha: Portál, 1994. 51 s. ISBN 80-85282-88-7

HELUS Z., Dítě v osobnostním pojetí. Praha: Portál, 2004. 228 s. ISBN 80-7178-888-0

HORKÁ H., Ekologická výchova v mateřské škole. Brno: Oddělení předškolní výchovy CDVU MU, 1994. 29 s.

JANČAŘÍKOVÁ K., Environmentální činnosti v předškolním vzdělávání. Praha: Dr. Josef Raabe, s r. o., 2010. 148 s. ISBN 987-80-86307-95-4

LEBLOVÁ E., Environmentální výchova v mateřské škole. Praha: Portál, 2012. 175 s. ISBN 978-80-262-0094-9

MÁCHAL A., Průvodce praktickou ekologickou výchovou. Brno: Rezekvítek, 2007. 205 s. ISBN 80-902954-0-1

OPRAVILOVÁ E., GEBHARTOVÁ V., JARO v mateřské škole. Praha: Portál, 1998. 125 s. ISBN 80-7178-210-6

OPRAVILOVÁ E., GEBHARTOVÁ V., LÉTO v mateřské škole. Praha: Portál, 1998. 125 s.ISBN 80-7178-245-9

OPRAVILOVÁ E., GEBHARTOVÁ V., PODZIM v mateřské škole. Praha: Portál, 1998. 125 s. ISBN 80-7178-267-X

OPRAVILOVÁ E., GEBHARTOVÁ V., ZIMA v mateřské škole. Praha: Portál, 1998. 125 s. ISBN 80-7178-268-8

SKOKANOVÁ A., LIŠKOVÁ E., Environmentální vzdělávání, výchova, osvěta – teorie a praxe: výběrová bibliografie za rok 2000. Praha: Univerzita Karlova v Praze – Pedagogická fakulta, 2002. 272 s. ISBN 80-7290-087-0

ŠIRCOVÁ I., S dětmi v přírodě. Praha: Portál, 2007. 159 s. ISBN 978-80-7367-201-0

VÁGNEROVÁ M., Vývojová psychologie I. Praha: Karolinum, 2008. 467 s. ISBN 978-80-246-0956-0